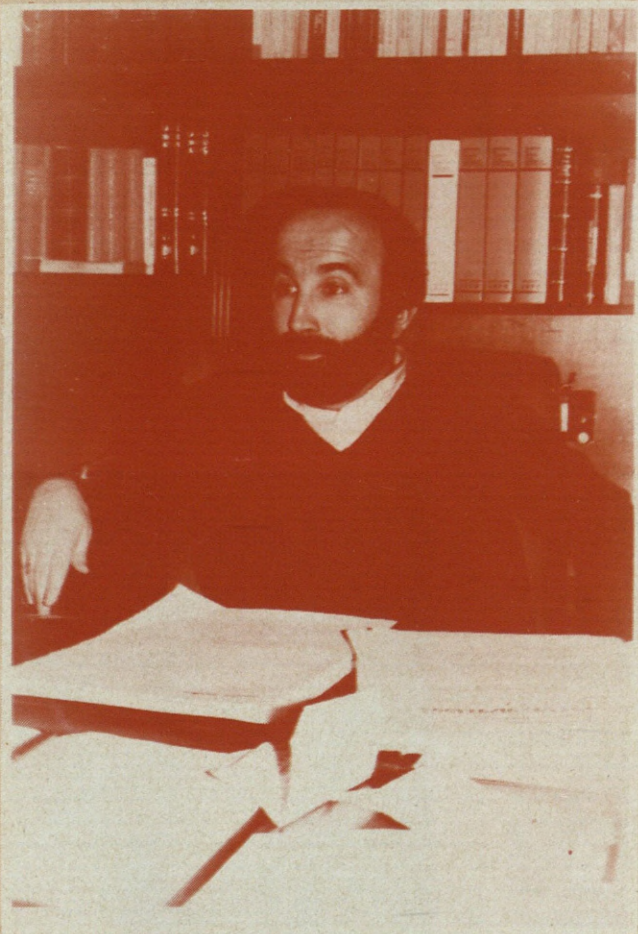

ARGIA

Otsaila 6 - XLVI garren urtea 963 zenbakia 90 pezta

Iñaki Esnaola
«**HERRIAK
JAKIN DEZALA
BAKOITZAK
ZER DIOEN**»

joxe mari mendizabalekin

**APOSTU
HISTORIKO
BATEN
ONDOREN**

Alfontso Martinez: estadistika euzkara

azkenean
«Euskadi Irratia»

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txartel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO-NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso.

Segurua baita.

Abioiez, trepez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

**BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA**

NON-ZER

ARGIA

Otsaila 6 - XLVI gurean arta 983 zenbakia 90 pta

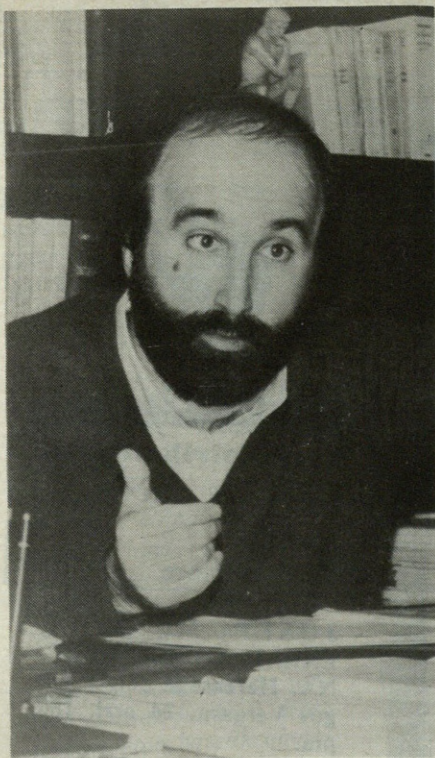
Iñaki Etxeola
«HERRIAK
JAKIN DEZALA
BAKOITZAK
ZER DIOEN»

Joxe mari mendizabalekin
APOSTU
HISTORIKO
BATEN
ONDOREN

Alfonso Martinez: estadistika euzkara

azkenen
«Euskadi Irratia»

- 2.- Aste giroa.
- 4.- Herriak jakin dezala bakoitzak zer dion: L Bastida Pelloz.
- 8.- Nazioartekoa: Bilakatzearen ezina: P. Sastre.
- 10.- Herriko Plaza.
- 13.- Iruñeako Manifestapena: P. Z.
- 15.- Iruñeako Herri ikastolaren bo-rroka.
- 17.- Apostu historiko baten ondoren J. Mendizabalekin elkarriketa: P. Z., J. I.
- 23.- Azkenean Euskadi Irratia mar-txan: Jexux Ijurko.
- 27.- Javier Agirre: Antizinemaren konpromezua: Xabier Portu-gal.
- 30.- Rene Char: Argi hastearen poe-ta: J. Cazenave.
- 32.- Alfonso Martinez: Euskara jal-gi hadi estadistikara: J. I.
- 34.- Zinema: Wim Wenders denbo-ran zehar: X. Portugal.
- 36.- Antzerkia: Non zaude Vene-zia?: Mikelantza, Enekolasa-gasti.
- 38.- Jo... Adarra.
- 39.- Bertsoak: Ama: Lexo.
- 40.- Azkena.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia koooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mi-kel Antza, K. Argiñano, «Aste-ma», Joxe Azurmendi, B. Bakai-koa, «Beltza», R. Castellano, Car-los Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Liza-rralde, «Mendiaga», «Murumen-di», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Jose-ba Sarriñandia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujulegi, «Xinaberri».

Marraskilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Artu-ro, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugartebu-ru, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Os-tolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Hego Euskal Herria	
Estatu Espainola	3.000 pta.
Ipar Euskal Herria	
Beste atzerriak	4.200 pta.
Airez	6.480 pta.
Ale bakarria	90 pta.

ASTE GIROA

BARRIOLA'tar ABELIN. GOIZ-ARGI. Antzerti 55. alea. Eusko jaur-laritzak. 80 orri. 100 pta.

Hotz dago bai euskal antzertiaren giroa, gutxi dira urtearen buruan gure herri-tan antzeztzen diren lanak. Intxixu edo horrelakoren bat ez bada.

Eta dirudienez honetan atzeraka goaz, zenbakitan hobe ulertzen denez, 1933. urtean 500 emanaldi izan bait ziren Gipuzkoan bertan, kontuak atera beraz.

Baina, gerraurreko «Antzerti» saila berriz plazaratu da jaur-laritzaren esku-tik, eta garai haietako 54 aleei hau erantsiko diegu, aurrerantzean ere hedatuko delakoan. Ale honetan Abelín Barriola donostiarraren «Goiz-argi» eskaini digute, garai haietan antzeztu be-zalaxe. Giroa, gizartea e.a. hain aldatuak direnez, lan hau klasikoegia iruditu le-kioko norbaiti, ohiturazko antzerkia dela ta.

Baina garai haietako be-reizgarri zuzena denez, bere garrantzia eta interesa ez da gutxitzen. Luzaroan bizi dadin sail egoki eta gainera merke hau.

JANET ETA ALLAN AHLBERG. HAU HEZUR PILA. Benjamin bil-duma. e.v. 36 orri. 190 pta.

Aspaldi hasi ginen ipuin sail honekin, baina abaztu-ta bertan behera utzi ge-nuen. Halere sail guztia osatu behar genueneko asmo berean jarraitzen gara. «Hau hezur pila» he-zur ipuin bat da, etxe ilun batean hiru eskeleto bizi dira, handia bata, txikia bestea eta zakurra azkena. Ohetik jeiki eta hiritik egu-raztera doaz norbait izutu asmotan, baina kukuak oker jotzen die gaur horre-tan eta haienak eta bost ikusiko dituzte bitartean.

JOSEP M. RIUS. ERRALDOIRIK ALTUE-NA. Herensuge gorria Ar-gos Vergara. 24 orri. 180 pta.

Ipuin bilduma hau kalera atera zela ez da asko, eta gure hostoetara ekarri dugu zuen argigarri. «Argos Ver-gara»k ipuin hauek lau hiz-kuntzetan atera ditu: gazte-laniaz, katalanez, gailegoz eta euskaraz. Guk noski euskarazkoak azalduko.

Ipuinari dagokiolarik hainbat gauza botako dugu. Ipuina hariaren askapenik gabe bukatzen da, haririk izan ere ez bait dago, baina zenbait unetan idazlearen irudimenaren haundia garbi azaltzen zaigu erraldoi bi-

hurriaren gertaerak kontatzerakoan. Marrazki atseginak eta nahiko garestiak ipuinak.

UZEI. ARTEA. HIZTEGIA. Elkar. 646 orri. 1.500 pta.

Hor ari zaizkigu UZEI-ko langile ekinak euskarak oraindik landu gabe dauzkan sailen hiztegiak sortzen. Oraingo honetan arteari iritsi zaio txanda. Baina noski arte moeta anitz dago, eta lan honetan sartzen direnak hauexek dira: tenboraletan batetik ahots-arteak. Hor hizkuntza komunikatze tresna bezala: ahozko literatura eta bertso-laritza. Literatura idatzia ere bai. Entzumen arteak bestetik, hauen artean musika dagoelarik. Espazialen barnean ikusien arteak ditugu: antzertia, dantza, zinema, argazkia, oin-tura, marrazkia, erre-staurazioa, eskultura, zeramika, arkitektura eta hirigin-tza. Azkenik artearen ingurukoak datoz: hauetatik, artearen soziologia, kritika eta erreproduktzioa.

Literatura ez dute barnean sartu, honetarako talde bat bai baitago. Liburuaren egitura honako hau da: euskara -gaztelania-frantsesa-ingelesa. Gero gaztelania-euskara. Frantsesa-euskara. Ingelesa-euskara.

Lexikoaren eraketan UZEI-ko orain arte erabili duen irizpidea dela dio bertan, hitzaren tradizioa eta testuinguruari garrantzia handia emanik. Garai batean Mitxelena eta UZEI-ren arteko tirabira ez ote tirabira berbera?

CARMEN KURTZ. OSKAR ETA YETIA. Itzul saila 23. Elkar. 224 orri. 330 pta.

Jakina gaztetxoaren abentura gosea ase ezina izaten dela irakur-adinera hel-tzean, eta esperientziak jo-sitako haritan nabil, Hollis-ter, Enyd Bliton eta horre-lakoak direla bide. Antza handia har dakieke Elka-rreren eskutik itzultzen diren abentura liburu hauei. Bai-na zoritxarrez umeen ira-kurgai merkatua ez omen etekin haundikoa beste al-detik alderantzizkoa dan-tzugun arren.

Ipuin honetan Oskar bere Kina ahatearen ibilaldi bat-zu kontatzen zaizkigu. Bere herriko ohizko gertae-rei muzin eginez lama eta hauekiko istilu batzutan sartzen dira. Azkenik ere yeti multzo batekin harre-manetan jarri ondoren etxe-ra itzuliko dira gure gazte denborako abentura libu-ruetan usantza zen bezala. Itzulpena Jon Arzallusena eta marrazkiak Potxo Onaindiarenak.

oskar eta yetia

CARMEN KURTZ

Real Academia de la Lengua Vasca
EUSKALTZAINDIA
Académie de la Langue Basque

EUSKERA

1924

Realización con la cooperación de

EUSKALTZAINDIA. EUSKERA 1924. Senda. 406 hosto.

Aldi joanean Azkueren «Morfología vasca» lana-ren hastapeneko zatiak era-kutsi bagenizkizuen, 1924.eko alean lanaren ja-rraipena eta bukaera topatu dugu. Liburuan barneko mamia aitatu egingo dugu: 3. atalaren azken zatia agertzen zaigu, hitz elkar-tuei buruzkoa alegia. Lau-garren atalean adjetiboaz ari zaigu, 5.ean interroga-tiboak dira nagusi, 6.ean ize-nordea, gero determinante nominalak, aditzalaguna, posposizioak, interjekzio-jokoak, aditzarenak e.a. Aditzari 250 bat hosto utzi dizkio, sakontasuna ez da beraz txantxetako izango. Baina guzti honen azpian arazo mentsa bat, liburu hau bagenuela kalean ale-gia. Ahitu gabe genuen «Morfología vasca»-ko hiru liburukote, eta berriz kale-ra. Euskaltzaindiak bere li-buru sail guztia kalean iku-si nahi izateari ez diogu gaizki erizten, baina hau di-rua eralgitzea da.

«Negoziaketak», «Bakearen Mahaia», «Konbertsazioak», «Kontaktoak»,... Izen ugari, komentario ugariago, eritzia franko, oraindik bilera bat ere egin ez denean.

Galdera faltarik behinik behin ez da. Eta gaiak bere mamia duenik ere ezin ukatuko du inork: EAJ, PSOE eta HB mahain batean biltzeko bidea, Euskal Herriaren egoera latzez berba egiteko. Bilduko ote dira ordea sekula?

Galdera horiekin jo dugu IÑAKI ESNAOLAren gana, argitasunik izango dugunaren itxaropenean. Bera da, izan ere, Itziar Aizpuruarekin, elkarrizketa horien prestaketaz arduratzten dena. Herri Batasunako ildoak nondik doazen jakiteko pertsona egokiena ezpairik gabe.

Iñaki Esnaola

«HERRIAK JAKIN DEZALA BAKOITZAK ZER DIOEN»

ARGIA. Herri Batasunakoak serioak ez zaretela diote hortik. Lehenik baldintza batzuk jarri, gero aldatu, gehiago ipini...

Iñaki Esnaola.- Hori komunikabide batzuk atera duten gauza da: hitz egitera joateko baldintza diferenteak jartzen ari garela-eta. Ez da egia. Itziar eta bioi deitu zigun Garaikoeak bere etxera joateko, Felipe Gonzalezekin izandako elkarrizketa kontatu behar zigula eta. Bera entzuteran joan ginen hara, eta berak planteatu zuen orduan posibilitatea: komeni litzatekeela elkarrizketa bat egitea, guk, PSOEek eta PNVk. Guk baietz esan genion, joateko ados girela, baina kazetariekin. Eta hau ere esan genion: gure planteamentua, eta hori lojiko eta koerentea da, KASen alternatiba izango zela. Hirugarren planteamentua zera zen: gu intermedario batzuk garela, nahi duzun hitza erabili: «intermediario», «mediador»,... baina negoziatu behar dutenak beste batzuk dira.

Hori zen gure planteamentua, eta Garaikoeak baietz esan zuen, haiek ere beren puntuak planteatuko zituztela eta PSOEek ere baietz. Guzti hori elkarrizketa informal bat izan zen. Gero, astebete igaro ondoren, hurrengo astelehenean izango zen, berak deitu zuen bai bere alderdiarekin eta PSOEekin ere egon zela, eta mahai batean jarrita elkarrizketan hasteko ados zuedela.

Orduan, noski, guretzat planteaturik geratu ziren zenbait gauza. Lehenengo: zer den guretzat lehendakariaren figura. Guk esan genion «begira Karlos, PNVko partaide bezala bazatoz arazorik ez daukagu; baina lehendakari bezala bazatoz, ez. Institutzioetatik kanpo jokatzaren dugu guk, eta figura hori ez dugu ezagutu beraz, eta hortik ez goaz». Ajuriaenearen arrazoi berdina: gu ez gara joango berriz Ajuriaenara.

A.- Bi puntu geratzen ziren, lekua-rena eta Kazetariena. Hor sortu zen istilua.

I.E.- Gure proposamena zein izan zen badakizue. Leire. PNVk ados zegoela esan zuen, beraientzat ere Nafarroa gauza oinarritzkoa zela mahai honetan planteatzeko... baina PSOEek ezetz zioen, navarristentzat probokazio bat izango zela etabar. Berehala hasi ziren Urralburu-eta «Navarra no es cuestionable»... beste kontradizio bat aidean.

Ez al zaudete ados honekin? Bigarren proposamena egin genien: edo udaletxeak, edo alderdien egoitzak edozein, berek erabaki zezatela.

Bigarren puntua, publikoak izan zitezela. Lehenengoari baietz erantzun zioten, «Hotel Gasteiz»-en. Baina bigarrenean ez zeuden ados: «hori foro publiko bat izango litzateke, zuek zuen alternatiba kalera atera nahi duzue» eta holako arrazoinak. PSOEkoek esan zuten ezinezkoa zela negoziatzea, beraiek erabiltzen dute hitz hori, e?, aurrean kazetariak dau dela.

A.- Zapatuan bilera bat egin duzue HBko mahain nazionalean. Hor beraz aritu omen zarete egoera aztertzen.

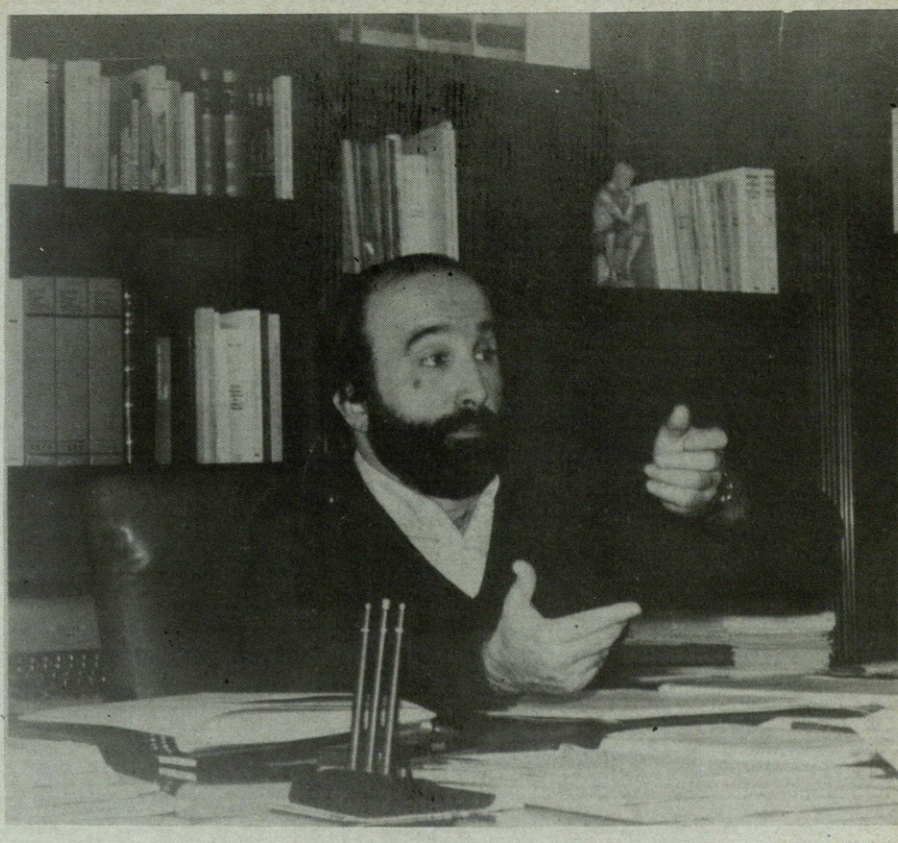
Hortik atera duguna zera izan da: elkarrizketak publikoak izan daitezela ratifikatzen dugula, eta gure planteamentuak KAS alternatibaren bidetik joango direla. Hori ez da esatea «KAS alternatiba «sine qua non» baldintza bezala» eskatzen dugunik, ez, bakoitzak jarriko ditu gero mahai bere planteamentuak; baina gu hortik joango gara. Eta bestalde, gu intermediario batzuk garel: arazoak sakondu nahi ditugu, gero negoziatzera besteak joan daitezen, puntu zehatzen gainean, ETA batetik eta bestetik «los poderes reales» edo Espainiako Gobernu. Hori da Garaikoe-txearekin lehenengo elkarrizketan eskatu genuena eta orain ere eskatu duguna.

Zer eskatzen duzu beraz une honetan mahaira joateko? Zuek, kazetariok, han egotea. Eta puntu.

Berak etorri dira guregana, hori garbi dago, bai PNV bai PSOE, bien jokuak elkarrekin doaz. Guregana baldin badatoz, zerbait berririk eskaintzeko etorriko direla uste duzu, ez lehengoak eskainiz. Horretarako badauzkagu Parlamentu Baskongadua eta Parlamentu Nafarra. Eta hori jakinda kanpoan gaude. Eskaintza edo gutxienez argumentu desberdinekin etorriko direla espero duzu. Orduan, «es que ya piden la alternativa KAS» esanaz badabiltza, mahaira ez joateko aitzaki bila dabiltzela uste duzu.

A.- Nondik zabilatzaten jakinda deitu dizuete beraz. Eta orain ezezkoa ematen badizute, zer esan nahi du joko horrek zure ustez?

I.E.- Zaila da hori jakitea. Behar bada PNVk ideia bat euki du: «hauteskunde orokorrak igaro dira, PSOE goian dago eta protagonismo pixka bat hartu behar duzu» edo baita ere, zergatik ez? «gure Herri hau normalizatu

-«Berak etorri dira guregana. Zerbait berririk eskaintzeko etorriko direla uste duzu».

zatu behar duzu». Litekeena da. Beste alge batetik berriz PSOE «terrorismoaren» arazoarekin beldurtuta dago, eta Parisa joan eta joan dabil; Paris berriz beti esaten «hori zuen arazoa da, konpontzeko bideak zeurok ipini behar dituzue, hori egin artean guk herbesteratuekin-eta lehengo metodoak planteatuko ditugu».

PSOErentzat posible izango litzateke konbertsazio batzuk aurrera eramatea, Frantziari esanaz «begira nola nagoen HBkoekin mahai batean eserita, eta gainera berak jartzen dira intransigente, baldintzak jartzen-eta; pentsa: berak ez dute mahaiari jarri nahi».

PNV bere aldetik, protagonismoa hartzen ari da, eta udal hauteskundeak ere hor daude. Negoziazio batean, guretzat ez dira negoziazioak, pelikulan etekina ateratzen duena PNV da. Beti bezala: gu hamar eskatzen, PSOE bat eskeintzen, eta lau ematen baditu lehenengo nork hartuko dituen badakizu, hori beti gertatu da historian, eta baita gure Herrian ere. PNVrentzat Garaikoe-txearen puntuak ziren onenak. Gogoratuko zarete puntu horiek zeintzuk ziren:

alderdi independentisten legeztatzea batetik, hori normala da, konstituzioaren barruan dago; eta Nafarroaren arazoa, nola planteatu zuen 1980an PSOE «Dieta» hura, gogoratzen al zareten?, bi komunitateak mantendu eta goian beste organismo bat sortu, ahalmen batzuk eukiko litzukeena, baina beste kompetentzia guztiak bi komunitateek izango litzuketelarik, bakoitzak bereak.

Jakina, guzti hauek hipotesiak dira, baina badirudi gauzak hortik doazela, bi puntu horiek eztabaidatu, baita lortu ere, horretarako prest egongo da jadanik PSOE eta kitto!

A.- Pelikula honetan zuei gaizto papera egitea egokitu zaizuela alegia.

I.E.- Dudarik gabe. PSOEek ematen du, PNV ados dago eta gu geroau, geroau!!

A.- Zuek paper horrekin gustora ez bazaudete, nola eta zertarako ulertzen dituzue negoziaketak?

I.E.- Lehentxoago ere esan dut: horiek ez dira guretzat negoziaketak. Elkarrizketa hauetan gure iritziz KAS alternatiba globalki eztabaidatu behar da, ez amnistia, ez ordenu publikoaren indarren erretiraketa, ez

Nafarroa, ez autonomi estatuto berria, ez. KAS alternatiba globalki eztabaidatu behar da. Eta zergatik ere esaten dugu: KAS alternatiba ez da agintera iristea; Herri bezala eta Euskal Herri bezala superbizitzeko alternatiba gisa azaltzen dugu. Euskal Herriak herri lege bizitzen jarrai dezan puntu minimo horiek beharrezko ditu, irauteko eta normalizapen demokratiko batean sartzeko. Horregatik planteatu behar dira puntu guztiak globalki.

A.- Une honetan, ordea, elkarrizketak horiek zintzilik badaude beren publikotasuna auzitan dagoelako da. Zuek prentsak aurrean egon behar duela, eta besteek berriz oztopo izango liratekeela.

I.E.- PNV eta PSOEek beren jokua bai Espainiako Parlamentuan eta bai Baskongaduan egiten dute. Han dago prentsa egunero. Zergatik hemen ez? «Eske HBkoak kazetariei begira egondo dira eta ez arazoak ongi planteatzeko». Parlamentuan zer egiten dute bada diputatuak, kazetariei begira egoten dira ala arazoak sakontzen?

-«Gu hamar eskatzen, PSOE bat eskaintzen, eta lau ematen baditu lehenengo nork hartuko dituen badakizu».

Herriak jakin behar du hor zer hitz egiten dugun, zer gertatzen den, derrigor. Hor okerreza PSOEek jokatu du. Irratietan, egunkarietan, telebistan, hizkera bat erabiltzen du, hizkera nazionalista espainol, txobinista, ia-ia sozial-inperialista, espainiar nazionalitate sentimendua sakonduz. Gurekin eta mahai batean ez da hizkera horrekin etorriko. Jakina, aurrean kazetariak bazaudete... hor kristoren kontraesanean erortzen dira. Nafarroaren arazoa, edo FO-Pen erretiratzea, edo autodeterminazio eskubidea ez eztabaidatzekotan, bakoitzak bere bidea jarrai dezala, haiek beren parlamentuan, gu gure borrokan edo gure praktika politikoan, ez daitezela guregana etorri, berak etorri bait dira guregana.

A.- Negoziaketaren publikotasunak hainbeste oztopo sortzen baditu, ezkutu puntu batzuetan amor emateko prest egongo liratekeela esan nahiko du agian. Norengandik daukate ezkutu beharra bada?

I.E.- Urrats oso garrantzizko bat eman dute beren aldetik: beren eskemaren gainetik pasa, beren Parlamentuaren gainetik pasa, eta guregana etorri. Hori HB indar garrantzitsu

bezala, normalizapenerako beharrezko bezala, aitoritzea izan da. Baina mahaian komunikabideak dena ikusi eta entzuten eukitzea gehiegi da. Esan bezala, behar bada punturen batzuetan uzteko prest egongo lirateke, eta eztabaidatzeko. Baina hor hitzegina hurrengo egunean egunkarietan argitara dadin... atzetik daudela aginte faktikoak, hor daukate beren kontraesana. Txiki Benegasek Nafarroaren gaiari buelta eman dakiokela esaten badu ea zer egingo duten aginte faktikoak, eta navarristek eta...

Arazoa beraz hori da, gobernatzeko beren ahalmenik eza, aginte faktikoak lotuak dauzkatelako. Garaikoeak ongi jokatu du bere jokua, eta irteerarik gabeko kale zukora eraman ditu. Hor daude atera ezinik: Frantziari «begira nola goazen negoziatzera» esan behar eta bestetik eskuak lotuta. Nola agertuko da bada Txiki Benegas mahaira, «yo soy federalista como en el 78» esanaz ala Espainiako bandera bizkarrean duela?

A.- Zuk diozunaren arauera PNV da loteria honetan saria irabazteko numero guztiak dituen.

I.E.- PNV ere izorratua dago, bes-

tearekin loturik. Irabazlea berak dirudi, baina independentismoaren arazoa, eta autodeterminazioa-eta agertzen direnean ea nola esplikatzen dion bere jendeari «bueno, gu beste bide batetik goaz...» Oso gogorra da. Beste arazoak konpon daitezke, intermediarioak garen ala ez, zertaz eztabaidatu,... Zaila ordea baina beharrezkoa publikotasuna. «Emango ditugu gero prentsaurrekoak» eta hola dabilta. Ez. Bakoitzak gero interpretatuko du, zuek joango zarete, eta «Tribuna Vasca»koak ere bai, eta bakoitzak bere aldetik ulertuko du, baina hitzak, batak eta besteak esan zutena, esaldiak, hor egongo dira. Herriak jakin dezala hiru indarrek zer dioten. Gero ondorioak, bakoitzak bereak.

A.- PSOE zer bait emateko prest egongo litzatekeela ikusten duzue, beraz, eta orduan...

I.E.- Bueno, hori hipotesis bat da, e? Guk Garaikoetxearekin bera Felipe Gonzalezekin bi orduz egon eta bi egunetara hiz egin dugu. Zerbait egongo dela pentsatzen dugu beraz. Baina segi zure galderarekin.

A.- Alegia, PSOE HBk eskatzen duen hamar horretatik lau emateko prest baldin badago, eta zuek dena ala ezer ez jokutzen ari, berehala dator sektore baten kritika: maximalista batzuk zaretela.

I.E.- Gure jarrera une honetan zer

-«Joan, planteatu gauzak eta sakondu, eta planteatu beste alderdiei nola negoziatzeko beharrezkoa «besteengana» joatea den».

den badakizu. Joan, planteatu gauzak eta sakondu, eta planteatu beste alderdiei nola negoziatzeko beharrezkoa «besteengana» joatea den. Zoazte ETArengana, hori da Euskadi normalizatzeko indarrik garrantzizkoena eta berak negoziatzen dezala. Guk gaiak planteatu eta sakondu, noraino dago emateko prest PSOE, eta noraino PNV, gu nola gaude, HB bezala nola ikusten ditugu proposamenak, noraino heldu gara eztabaidatzen. Eta gero zoazte besteengana. Paktua ez dugu guk egin behar.

A.- KAS alternatiba «rebajatzeko» ari ote zareten argitaratu da komunikabideetan, KAS alternatiba «deskafeinatua» aipatu da.

I.E.- Bandres-edo hasi zen horrekin. Ez, gu lehenean gaude. Elkarriketak ez dira hasi ere egin, eta gauzak nondik nora joango diren jakitea zaila da. Baina guk, eta lehen ere esan dizuet, arazoa globalki planteatuko dugu. Eta negoziatu behar dutenak gu ez garela esaten badugu... erantzunda dago.

A.- Indar bakoitzak bi kazetari eramango dituela eta abar-eta, gora behe- eta esamesik izan da prentsan.

I.E.- Edozeri ateratzen dio punta zenbaitek. Guk proposatzen genuena alderantzizkoa zen, sar daitezela nahi duten guztiak. Berehala jarri zituzten oztupoak: kazetari guztiei sartzen utzi eta hori rollo bat izango zela. Kontra proposamen bezala eskaini genuen bigarrena, indar bakoitzak bi eraman zitzala, bidea berdintzeko. Baina hasierakoa elkarrizketa publiko izatea zen.

Gu hor bi alderdien kontraesanak argitara ateratzen ari gara eta hori politika ikuspegitik pisu haundikoa da. PNV, PSOEren gorakada ikusita bere jendearen aurrean protagonismoa hartzea behartua dago, ea zerbait lortu eta gu marjinatez gaituen. PSOEek berriz, Frantziak zirikatuta, negoziatze itxura egin behar du. Eta biek egiten dute ridikulua orain hila-bete pare bat Eusko Parlamentuan biolentziari buruz hartutako erabakiaren gainetik pasa eta guregana etorri direnean. Baina hor aginte faktikoetara heltzen gara, eta publikotasunarekin egiten dugu topo. Jendea ordea galdezka ari da; zer ote daukate PSOE eta PNVek hitz egiten dute-

na denok ezagutu dezagula nahi ez dezaten? Eta nolabaiteko akordio batera iritsi beharko dugu publikotasunaren arazoan. Etorriko direla berriz uste dugu.

-«KAS alternatiba ez da agintera iristea; Herri bezala eta Euskal Herri bezala bizirik irauteko alternatiba gisa planteatzen dugu».

A.- Aginte faktikoen edo benetan agintzen dutenengana heldu gara. Ze jarrera daukate batetik PSOEren atzetik daudenek eta bestetik, kalean eta komunikabideetan erabiltzen den formula erabiltzeko, HBren atzean dagoela esaten den ETak?

I.E.- ETA ez da sekula «poder factico» izan. Izatekotan «poder de derecho», eta akaso «de hecho». Bueno, ETak beti esan du negoziatu behar dela, eztabaidatu behar dela, eta ados izango dira. Garbi uzten bait da negoziatu behar dutenak berak direla. Honetaz ez dute bialdu oraindik ez nota bat, ez komunikatu bat. Eta gu intermediario batzuk garela argi eta garbi esan dugu behin eta berriro.

Espainiako aginte faktikoak? Hasserre egongo dira ziur. Dena dela, hitz egin daitekeenaren neurria Fra-

gak argitu zuen. «Zerbait lortuko da behar bada, eta nik arrakasta osoa opa diet negoziaketa horiei. Baina ez da ahaztu behar HB erakunde terroristaren beso politikoa dela. Eta mugak berriz Konstituzioak eta Estatutoak ipiniak dauzkate». Indar faktikoek hitz egiten uzten diete, pasatzen ez diren bitartean...

Eta benetako arazoa aginte faktikoak dira dudarik gabe. Zeren eta

PSOEek nahi balu, edo gauza baltiz, edo utziko baliote, irtenbideak aurkitzeko formula legalak berehala aurkituko lituzke. Nafarroa eta Komunitate autonomoa elkartzeko, horrek berekin ekarriko lukeen estatuto berria,... Konstituzioa ikutu gabe KASen alternatiba erdia harrapatuko luketen proposamenak egin ahal izango lituzkete.

Hitz egitea libre dute, beraz, pasa behar ez dutenetik pasatzen ez diren bitartean. Eta horregatik dira beldur zuek, kazetariak, aurrean zaretela bileren egiteko.

L. BASTIDA
Pello Z.

BILAKATZEAREN EZINA

Mitterrand Alemanian

Aldian behinka, horrelakoak egiten dituzte: Estatu bateko lehendakaria beste Estatu baten lehendakariarengana joan eta «laguntasun giroan» aritzen dira, «elkarrekiko kooperazioa» estutzen eta «alde bitariko tratuak» sinatzen; ondorioztat eta irribarre zabalez lagundurik «bakea bermatu egiten dizute, eta egiaz zer egin duten ez dakigula ere, pozik egon behar.

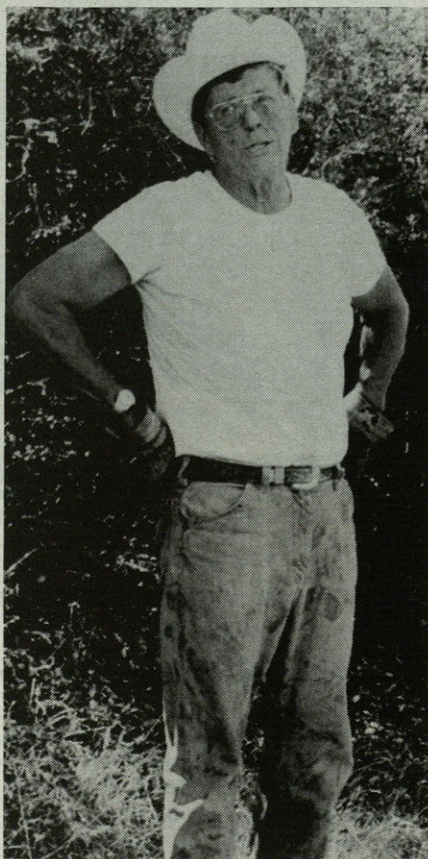
Zergatik diodan guztiau? Izan ere, Frantziako presidentea Alemanian izana delako urtaril honetan, eta aurreko guzti hoiek entzun ditugulako, eta hala ere oraingo honetan intereseko zenbait gauza esan du Mitterrandek, interesekoak eboluzio baten adierazgarri gardena direlako.

Mitterrandek OTAN-eko kohezioaren alde hitz egin du. Mitterrand ekialdetiko arriskuak mintzatu da. Mitterrandek «desarmerik ez» esan du literalki. Hitz batez, eta hau ere berak esana, «USA-erako blokea sendotzearen beharra» bero defenditu du.

Egundainoko berbak ziren, jakina, horregatik ez da holako harrialdirik gertatu, baina Alemaniako sozialdemokratei beraiei ez zaizkie arras guztoko izan deklarapen hoiek, Parlamentuan Mitterrand mintzo zelarik ixiltasuna gorde bait dute eta Helmut Kohl-en eskoindarrek bakarrik egin diote txalotu.

Frantzia-Alemania elkarrikuste honetaz azken herri honetako bakezale-ekologista taldeek iritzi hau eman dute: «Herriaren aurkako botereetsuen adiskidetasuna da».

Mitterrand, «sozialista ohizkoa», konturatzeke baliteke, irtenbide onik gabeko bidean dago sartua, munduko hiltzailerik handienekin aliatua.

Portugalen roilo franko

Urte berriarekin Portugalen berealdiko krisisa dagoela ezagutarazi digute. 80. urtetik hona Alianza Democrática zentro-eskuinaren koalizioak gobernatzen du, baina gaureraino inork ez omen du sinisten (ez eta beraiek ere) gobernatzen jarrai ditezkeenik, beraz Eanes presidentea disolbatu egin du Parlamentua eta laupabost hilabeteren buruan hauteskundeak konbokatuko ditu.

Oraintzeko kapitalismoaren ezauzgarri diren ekonomi arazoek eragin dute krisisaldi sakon hau, eta demok-

raziotan usu denez gobernu berri batek, aurpegi berri soil batzuek, gauzak konpon ditzakelakoaren ustea badago.

Alperrikako dinamika honen barruan ulertzen ahal dira presidentearen erabakia izan dela-ta sozialista eta komunisten begionak, eskuindarren muturrak, eta hauteskunde artetarako kezka guztiak (zein bitarteko gobernu, zein bitarteko neurriak), bai eta hauteskunde eta gerokoak ere.

Txarki baina kontent

Italian badago lege bat, erdaraz «escala móvil salarial» esaten dena, badakizue, honek esan nahi du prezioak gora doazelarik, hoi arabera soldatak igotzen direla, proportzio berean. Lege hau bistan da sindikatuek lortua da, orain dela nahiko urte lortu zutela.

Bada, duela gutxi patronala erakunde berri baten inguruan bildu da: «Cofindustria» izeneko erakundea, bizkortzen ari dena, eta helmuga «escala móvil» delako haren ilegalizatzea dela.

Garaiz, berant baino lehen, jakin du langileriak erantzuten patroien saio horri, eta orain aste pare bat eskas industria sektoreak masiboki ekin diola grebari, esan nahi baita 7 milioi langile, aspaldian ipurdirik altxa gabeko FIAT barne dela.

Ondorengo deklarazioetan greba orokorraren badaitekeena anuntziatu dute, «Cofindustria»k —ari den bezala— bere kriterioak inposatzen lortzen badu.

Zer dela-ta pozik, orduan, italiarrak? (Prentsarako hitz egiten duten italiarretaz ari naiz, «kristau eta komunistetaz» eta bestetaz, gudanaino

heltzen direnetaz). Brigatte Rosse taldearen suntsitzea delata. Alde batetik zenbait atxilotze gertatu da, bestetik Curcio dagoen espetxetik atera den komunikatua dago (zinez komunikatu harrigarria, militante haiek «kolore askotako sufrimendurik gabeko iraultzaren alde gaude» eta honelakoak esatea), hirugarrenik Moro epaiketa izan da.

Prozesuan 32 lagun kondenatu dituzte bizitza osorako kartzelan. 32! Neure kasarako utziko ditut zuzentasun horri buruz ditudan hausnarketa batzuk... Damutu direnentzat (damutze gradoa kontutan izanik) 6 urtetik 16-tara, Patricio Peci salbu, lagunen salatari xelebrea, libre geratu dena. Guzti honen inguruan, beraz, «Irabazi dugu!» botatzen dute partidu maioritarioek.

Bukatu ote dira Brigadak, eta gaintzeakoak? Militante ero batzuen problema ote da, ala gizarte oker batena? Erantzunak aurki ukan ditza-kegu, bienbitartean ikus dezagun gizarte oker baten lekuko den «Cofindustria» horren asmoen aurrean mobilizazio baketsuek zerbait egiten ahal duten. Horrenbeste, agian, bai. Agian bai.

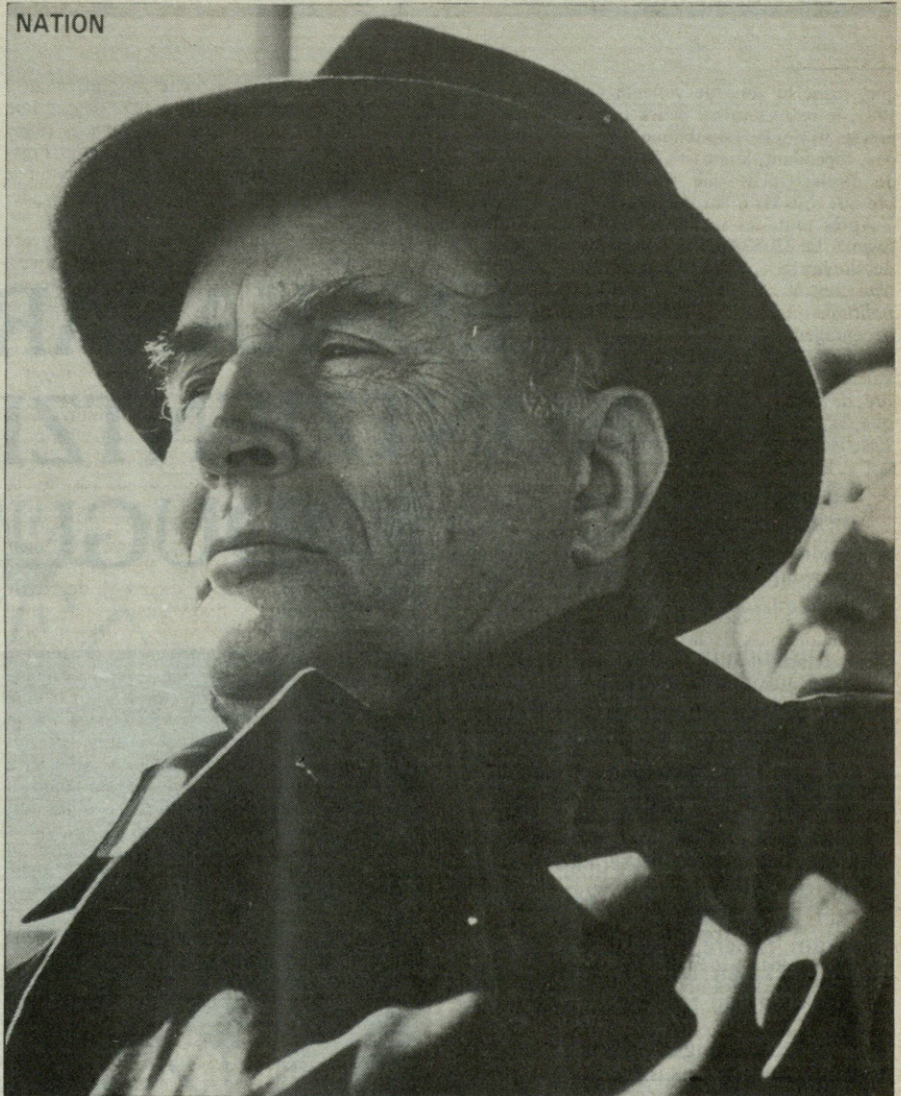
Papandreu eta USA bis-bisean

Haruntzeago Grezia dago, gobernuaren politika ekonomikoaren aurkako huelga zabal bat ezagutu duela-ko barneak lasturik hark ere, baina oraintxe USA-rekiko istilu zahar bateko aurrenazkeneko tirabirek gehi-ago kezkatua.

USA-rentzat Grezia, beste hainbat herri bezala, arma depositoak eta nuklearrak eta beste zintzoki gorde beharko lituzkeen morroi bat da; egoera estratejiko duen morroia kasu honetan. Greziar askoren uste-tan (besteak beste orain gobernuan daudenarenetan, hortxe ba problema), USA-k Grezian dituen lau ba-seek (bi penintsulan eta beste bi Kre-tan, komunikazio zentroa bata, sub-marino atomikoen egonlekua bes-tea), barne bakea zihurtatu beha-rrean, arriskuan jartzen dute. eta be-raz, arrazoizko epe batzuk emanda, joan daitezela esijitzen diete.

Zerbait nahi duen herriak lortu egiten du; baldintza bakarra indar-dun izatea da; Andreas Papandreuk, nere irudiko, ez du amerikarrak lau base hoietatik botatzeko beharko lu-keen hainbat indar. Ikusiko.

NATION

Erdialdeko Europaren beldur-rak

Noham Chomskyri (EGIN-ek azaldutako idatzi inportante batean) ez zaio iruditzen datorren gerra mun-diala European gertatuko denik (ba-datorrela ez du dudarik egiten). Beste edozein izango omen da eszenarioa.

Erdialdeko European ez dira uste berekoak eta zuk-eman-nik-gero-emango-dizut ezagunean segitzen dute, mendebalde eta ekialdeko go-bernuek.

Nabari da, beti bezala, ez duela inork horrela amore emango; gerra lege jakina: batek besteari emanarazi-ko dion arte.

Eta batek (egunotan ekialdeak, itxura egokiko zenbait proposamen eginik) ematen badu ere, ez aski iru-ditu besteari, eta kontraproposame-na, eta kontrakontra, eta horrela pa-

tuak eta herriek nahi duten artino.

Honela bilakatzearen ezina

Ikusi dugu Frantziaren sozialismo bidea. Pasatu gara aldaketa burokra-tikoetan iharduten duen Portugaletik. Italiako kontradikzio bat aipatu dut, kapitalismoak itota dagoen gi-zartearen eragile litezkeenak amiltzen bide direlako «komunista» eta beste batzuen poza. Papandreuk ezin izan-go duela amerikarrik bota eman dut opinio. Espainiaren gainetik salto eginda eta Mediterraneo guztia korri-tu eta gero ekialdeko mugetan aurki-tu gara, eta han ere, bake kezkatan, aurrera ezinik daudela ikusiak gara.

Bazter hauetan bilakatzeko propo-satzen diren bideak bihurriak eta itsuak ditugu. Aber haize zurrunbilo-ren batek...

Pablo SASTRE

EUSKARAREN KONTZIENTZIARIK BADUGU?

Euskalduna izateko Euskal Herrian jaiotzea nahikoa al dugu? Euskal Herrian jaio ta gaztelaniaz mintzatzea euskalduna izatea da?

Gaitz txar bat badugu euskaldunok: gaztelaniaz mintzatu behar.

Euskal Herrian 3 milioitik gora gara biztanleak. Azkeneko kontakete diotenez, 600.000 inguru euskaldun gutxi gorabehera, %20 edo 23 agian. Halere, Gipuzkoan ia erdiak eta Bizkaian ere gainerako probintzietan baino proportzio handiagoa.

Denok dakigu euskaraz, gutxi gorabehera: gehiago edo gutxiago. Baina, nola mintzaten dugu gure euskara?

8 edo 10 urtedunen hiztegia, esaldiak, e.a., haur-mailako hizkuntza dugu. Hauxe da, guk dakigun eta egiten dugun euskara. Lotsarik ez dugu.

Harriturik gelditzen naiz, gaurko neskatxak, 15-20 urte bitartekoak, nola gaztelaniaz mintzaten dutela ikusirik. Gaztedia euskararen sustraia badugu, hau ikusirik, gu nola isilik egon?

Nik, 37 urte ditut, eta joan zen urteko urrian hasi nintzen «gau-eskolan» alfabetatzen. Neri ere kostatu zait hastea. Baina, nire adiskide neska batek lagundurik. Nire adiskide neska hau «erdalduna» da. Eskerrak neska honi, gaur zorutzen nago euskara ikasten. Bai, ba dut damu bat: lehenago ez hastea «gau-eskolan».

Ongi ikusten dut lagunarte batean, gaztelaniar bat edo beste aurkitzen denean, gaztelaniaz mintzatzea, bai-

na, ezin dut sinetsi euskaldun lagunarte batean gaztelaniaz mintzatzea. Zoritxarrez, honela gertatzen da. Euskararen zapaltzaile batzuk besterik ez gara. Mihingainean bakarrik dugu euskara, zergatik, bihotzean ez dugu sentitzenfeta.

— Ez gara gauza euskarazko egunkari bati eusteko.

— Irratia euskaraz «egiten duela» entzuten dugula. Bestela hori ere ez.

— Udaletxe, Diputazio eta gainera-tiko zentru ofizialetara ia beti (%99,99) gaztelaniaz zuzentzen gara (gauza idatzietan).

— Lehen edo bigarren sektore enpresarik ez dagoela euskaraz funtzionatzen duenik.

— Azkenik, famili mailako eskutitzak ere «ia beti» salbuespenak salbu gaztelaniaz idazten ditugula (herri bezala harturik diot «ditugula»).

Gu, euskaldunok, dugu bakar-bakarrik errua. Gaztelaniatarrari utzi bakean. Besteari erruak botatzea izaten da errazena, norberak konprenitutzea zailena.

Orain, orainaldiko gazteek, gehienek behintzat, euskararengandik urrun daukate beren ametsa. Nahiz euskara txarra ta gutxi egin, ez dira ohartzen beren erruaz. Nahiago dute lehenbizi, «inglesa edo frantsesa», euskara baino. Eta gero, gainera, gauza dira esateko euskaldunak direla.

Errazago da kalean gora-behera ibiltzea, euskara pittinbat ikastea baino. Ez, ez Euskal Herrian jaiotakoen-

tzat ez da zaila euskara aberastea. Bakarbakarrik gogo pittin-bat eduki behar.

Gaurko egunean badauzkagu ia edozein dendatan euskarazko egunkariak, aldizkariak, diskak, liburuak e.a., baina, euskaldunok daukagun gaitz txar horrek eramaten gaitu, euskarazko literatura guztia alderdi batera utzi ta erdaldun edo gaztelaniar literatura hartzera.

Euskararik gabe ez dugu izango Euskal Herririk, eta Euskal Herria pittin-pittin bat maitatu badugu, euskaraz mintzatu beharra daukagu. Hizkuntzak egiten du herri bat.

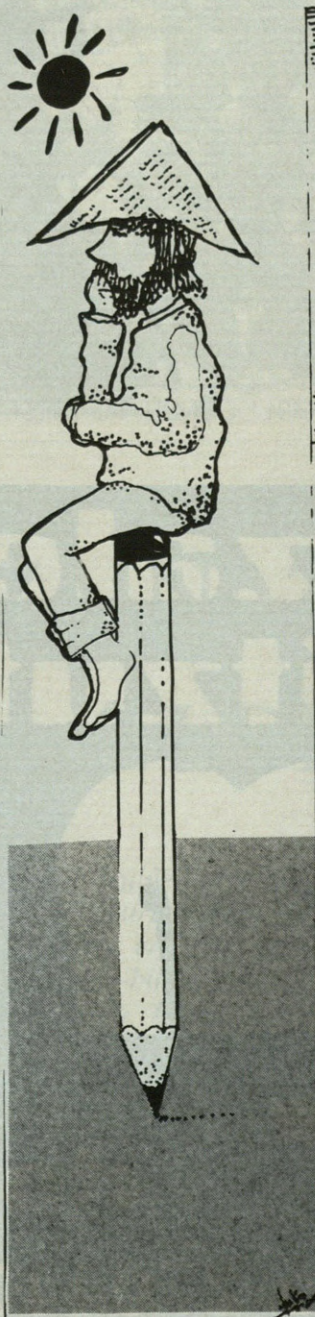
Sukaldean, zenbait kaletan, zenbait tabernatan; etxeko kontuetaz eta hortik kanpora, nahiz ta baita ere, familiarterko gorabeheraz, e.a. mintzatzaren dira euskaraz, baina hortik kanpora irtenez gero gehienetan erdaraz edo eta inongo egokitasunik ez duen euskara egiten dugu.

Non eta zer ikasirik ez da falta eta norberak ikasi beharrekoak ez dago seme-alabek ikasteko uzterik. Euskaldunok orain eta hemen alfabetatu behar dugu guztiok, bestela hurrengo belaunaldia ere ez da alfabetatuko eta bitarte horretan mintzaira galduko da.

Gero etorriko diren gazteek, haiek hurren urratsa eman behar dute eta ez aurreko belaunaldiarena. Haiek gero, guk orain. Orain, oraingoak; gero, gerokoak. Ez dago atxakiarik.

Donostiako denda baten sartzen garenean, zergaitik hasten gara gaztelaniaz mintzatzen eta, ez euskaraz? Euskaraz mintzatzen lotsatu egiten gara? Bai, uste dudanez.

Herri askotan euskaraz asko mintzatzen da; baina, zer mintzakera dugu hori, erdi euskara erdi gaztelaniaz egiten duten hori? Mintzakera

moeta hori esaten dute euskara dela? Egia esateko, ni bizi naizen herrian ere, erdi euskaldun-erdi gaztelaniatar mintzakera egiten dugu, ta egia esateko, lotsatu egiten nahiz euskalduna naizela esatea.

Gu, nola izango gara euskaldunak, eta nola maitatuko dugu gure Euskal-Herria, euskal kontzientzirik ez badugu?

Penagarria da, Euskal-Herrian jaiotako batek euskaraz ez jakitea, baina, penagarriago da, oraindik, euskararengan ez arduratzea.

Ez adinari, ta ez diruari kulparik eman euskara ikasteko, zergaitik, euskara ikasteko gogoia bakarrik eduki behar dugu. Euskara ez dago salgai, euskara dago ikasi nahi duenentzat.

Hizkuntzaz aldatzea, gure buruari uko egitea litzateke, gure nortasunaren galtzea, beste norbaiten azpiko jarritz. Beihalakoa zioena: euskalduna, euskara gabe, euskaldun ote da? Bai, mandoa zaldi den bezala.

Mandoentzat hor daukagu mando-
tegia.

Zertarako hain nekez eraiki zalditegia?

Gerorako uztea, betiko uztea da. Beraz ezer ez dezagun utzi geroko.

Hizkuntza ez da klase sozial baten gauza, baizik herriarena. Baina, hizkuntza baten gora-beherek edukitzen dute harreman mehar gatazka klase sozialen artean.

Euskarak irabazi edo galdu egingo du klase sozialek nola alde egiten duten.

Euskara langileek eta herritarrek defendatzen badute, irabazi egingo du. Honela ez bada, galdu egingo da.

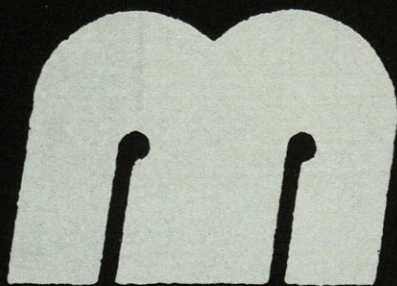
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, I DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Zazpiak bat Iruñean

HIZKUNTZA NAZIONALAREN ALDE

*Gozoa zen euskarari hain gaitz zaion Iruñe horretan, kultur je-
nozidiorik ikaragarriena ezagutu eta ezagutzen duen Nafarroaren
erdian, gure mintzaira erdi-normal izatera ere iritsi ez den Euskal
Herri honetako kaleetan, euskararen alde bildu, oihu egin, abestu
eta... berba egitea. Betikoak? Behar bada. Baina hain da ederra
gure trajedia garraisika salatzeke prest dauden egosgogorrekin,
gure kulturak hola irtenbiderik ez duela poltrona baten truke ahaz-
tu ez dutenekin, manifestaldi bat egitea!*

EUSKALTZALETASUN MILI- TANTEA

Holako zerbaitez defini daiteke ur-
tarilaren 30 ean Iruñean bildu zen
jendetza. Euskara jasaten ari den ezin

aurreratuaz eta aginte publikoek era-
kusten duen holtasunaren (aurka
egotea ez denean) aurrean urduri da-
biltzen euskaltzaleen bilera.

Motxetxoa egin zitzaigun ibilaldia.

Behin hainbeste lagun batuz gero,
itzuli eder bat egiteko gogoa sartzen
bait da. Eta ideia bat aho askotan:
hobeki prestatu behar zela, hasitako
lana ez zela borobildu. Arrazoina,
dena dela, garbi dago: kultur lanean
ari garen taldeok ez garela behar be-
zala koordinatzen, eta AEKri, dituen
arazo guztiekin, ezin zaiola dena es-
katu.

30ko manifestaldiak, aurretik egin
direnekin, hau behintzat argi utzi du:
gure kultur normalizapenerako bi-
dean AEK eta EHEK darabiltela di-
namikarik azkarrena, eta jendartean
ongi errotuak daudela, beren deiek

beti izan ohi duten erantzunek erakusten duten legez. Jende horrek uzten ditu larru bixirik Euskal Herriko hiru agintek (Eusko Jaurlaritza, Nafarroako Diputazioa eta Paueko Konteilu Nagusiak) daramazkiten jokabideak: hirurak ezberdinak, baina bat ere ez gure konponbide.

EUSKO JAURLARITZA AEK-REKIN ADISKIDETU?

Espektatiba horiek plazaratu zitzaizkigun joan den asteburuan, juxtu Iruñeko baino egun gutxi aurretik. Berria: HABE eta AEK-ko teknikoak bilduko zirela irakaskuntzaren kontrola eramateko bideak aztertze-ko, eta hortik ateratzen zena onartuko zuela Ramón Labaienek, AEK subentzionatzeko bidean noski.

Gauetik goizera sortutako jarrera berriaren aurrean balorapenak ez zeuden oso argi igandean. Zer dela eta hain bare Kultur Sailekoak? Udal hauteskundearen aurreko irudi garbitze bat izan zitekeela bati baino gehiagori entzun genion. Politika alorrean dabilten negoziaketak ere aipatzen ziren. Norbaitek Labaienen irudi gordetze pertsonal gisa ere ulertu du: aurtengoari dagokionez AEKren arazoari irtenbide itxuroso bat eman, Donostiako alkatetzarako kandidato bera joango dela kontutan izanik, eta gero... gerokoak. Kultur saila bera ere desagertzera ote doan zurrumurrua zabaldua da bestalde.

«HABE zer izango den zehaztean datza kakoa», adierazi digu AEK-ko partaide batek, «ea ze eginbehar bete-ko duen alegia: berreuskalduntze prozesua goitik babestu, berreuskalduntze lana erakunde pribatuak eramango dutelarik lagundu eta asesoratuko duen egitura tekniko bat ala berreuskalduntze prozesu osoa bere ba-

rruan egin nahiko duen erakunde ofiziala, herri bakoitzean HABE bat sortuaz etabar. AEK-k duen modua hori jokatu da beraz, eta behar bada ez hainbeste beste elkarrizketa horietan».

Berreuskalduntze lege berria egitekotan dago Komunitate Autonomoan. Eta hor parte hartu nahiko luke AEK erakundeak, alor horretan duen pisuari behar zaion begirunea esijituaz. BERREUSKALDUNTZEA zertarako eta ZERTARAKO ETA NOLA? Ez dago bada gairik...

KULTUR ERAKUNDEEN PLATAFORMA AGERTU

Badira hilabete batzuk euskal kulturaren sail ezberdinetako langileak, langile batzuk, biltzen direla halako koordinakunde bat antolatu nahian edo. Eta igandean bota zen lehen aldiko, guk dakigula, horren eskaria mikrofonoetatik.

Ez da oraingoa lehenengo saioa, baina lan zaila izaki. «Euskararen ofizialtasun praktikoa erdiesteko (administratiboak) PLANGINTZA OROKOR bat egin behar du. Plangintza orokor hori egiten, euskararen alorrean diharduten erakunde guztiek parte hartu behar dute. Horretarako AEK, UZEI, UEU, EHE, Euskal Prentsa, Ikastolen Elkarteak, euskal maisu-maistrak eta bertze zenbait erakunderen arteko plataforma indartu behar dugu», zioen igandean Plaza del Castillon irakurritako agiriak.

Hor agertzen diren siglak ikusirik, ez dirudi lan errexak denak mahai baten inguruan bildu, helburu eta bide zehatzetan ados jarri eta lan batean elkarrekin koordinaturik hastea. Baina eztabaidak besterik gabe ere mere-

zi luke. Talde bakoitzak epe laburre-rako dituen asmo eta interesen gaine-tik, euskal kulturaren nondik nora-koa aztertu beharra dago, eta par-txeak utzirik irtenbide koerenteak bi-latu beharra. Baita diru aldetik ere. Ez al da ba hori buru hausterik haun-dinetako bat?

«GORA ZAZPIAK BAT EUSKAL-DUNA!»

Hori izan zen oihuetako bat. Au-rreko igandean Bertsolari Egunean, Xanpunen Omenaldian, bezala. Eus-karak elkartzen gaituela. Gure nazio-tasunari ez zaiola oraintxe hinkuntza beste lokarrik geratzen. Eta alde-rantziz: euskara barnetik maitatzeak «zazpiak bat»-era berehala daramala. Politikara.

Beste oihurik ere izan zen Iruñean igandeko manifestaldian. «Indepen-dentzia». «Euskara bai, amnistia ere bai». «Gora ETA militarra». Erabili ziren esloganik gehienak euskararen normalizapenaren ingurukoak izan baziren ere. Eta han bildu zen jendea-ren artean HBren kolorea besteak baino nabariagoa zela esaten badugu ez ote da inor haserretuko, egia bait da. Alderdi eta talde politiko bakoitzak azter beza fenomeno horren oi-narrian zer dagoen.

«Euskara Hizkuntza Nazionala» zion buruko pankartak. Euskara eta nazioa, elkarri lotuak. Giza uholde haren barnean erdara asko entzuten bazen ere. Edozein zirikitutik azal-tzen bait zazikigu kontraesanak. «Zuen ondoan ikaragarritzko enbidia nabaritu diat» aitortu zigan beste hark. Horregatik bakarrik ere ez ote zuen merezi Iruñeraino heltzea?

HIZKUNTZAREN ETA KOMUNITATEAREN POZA

Holako ekintzei eutsi behar zaiela zion mundu guztiak. Tuterako gaues-kolakoak, Bilbo aldekoak, Iparralde-ko ale batzuk ere baziren,... Eta dene-taz saltsa puska bat sortzeko aukera eskertzekoa izaten da. Nafarroan gauzak nola doazen eztabaidatu, na-hiz eta azkenean oso garbi geratu ez zure herrialdeko egoera askoz bai-ko-rragoa den ala ez, Erriberako en espe-rirentziak entzun,...

Eta alderdi zaharreko ostatuetan kantatu. Eskertzekoak dira hola-koak. Sagrario Aleman kalean dabi-lela eta Iruñean ere irabaziko dugula. Hala Jainkoa!

P.Z.

IRUÑEAKO HERRI IKASTOLAREN BORROKA

Arrats triste eta euritsu-batean, Iruñeko ikastola bate-tako ateak jo genituen. Umeek hain maitatua duten «Ondarru» atezainak eman zigun ongi etorria. Alde egin berriak ziren haurren ahotsen oihartzunak entzun genitzakeen pasilo ilunetan zehar gidatu gintuen jangelara. Erabiltzaileen neurrira egindako aulkitxoetan eseri, eta han hasi ginen aurrean genituenekin mintzatzen.

«Zer, gustatzen zaizue nola margo-tu ditugun hormak? Ordu pila bat eram digu hau egiteak. Egutero, lana bukatu ondotik hona etorri, buzoa jantzi eta jo ta ke aritu gara ikusten du-zuen honetara iristeko. Duela lau urte, hemen sartu ginenean ikusi bazenute! Orain, behintzat, biziago dago, nahiz eta oso zaila izan horma handi hauek alaitzea».

«Vascongadas»etatik gatozelarik Iruñeako sarreran konbentu harrigarri bat ikus dezakegu. Han 1978/79 kurtsoetik hona dirau ikastola honek. Honen aurretik beste eskola bat zegoen lokal hauetan.

«Gurea bi ikastolen fusio bezala izandu zen. Errotxapeakoa alde batetik eta «Blanca de Navarra» bestetik.

Ez zuten aurrera ateratzeko egokiera handirik, ez diruagatik, ez lokalengatik..., orduan elkartu egin ziren. Ikastola publiko baten ideiarekin sortu genuen Herri Ikastola baina, agian ez genituelako gehiegi sakondu helburuak edo, bigarren urtean bi postura agertu ziren: publikotasunaren aldekoena batetik eta pribatuaren aldekoena bestetik. Honek exzisiaio ekarri zuen. Bigarren kurtsoaren bukaeran azken hauek joan egin ziren eta «Jaso» ikastola sortu zuten. Gu hemen gelditu ginen».

Ikastola hau ez zen irritis handirekin sortu, zegoen beharrei erantzuteko baizik. Berrehun ume baziren behar horren jabe. Eszisiaioak erdia inguru eraman zuen arren, kopurua mantentzen jakin dute. Berrehun ume horiek honela banatuak daude:

Maternalen	Gela 1	
Eskolaurrean	Gela 4	
OHO lehen zikloan	Gela 3	1.go mailan 2 gela 2.go mailan 1 gela 3.go mailan 1 gela
OHO ziklo erdian	Gela 3	4.go mailan 1 gela 5.go mailan 1 gela

Dagoenekoez dute goi mailarik, beharraren arabera ezartzen dituzte. Honek ba omen du bere eragina pedagogia mailan. Honela adierazi zizun Koordinatzaileak:

«Pedagogianhaize berriak dabilta etaguk ere haize horiek geureganatu nahi genituzke. Umea bere osotasunean hezi nahi genuke, indibidualki tratatuz eta ez eskola tradizionalean egiten den moduan, konzeptuak irakatsi eta kito. Hala ere gure prozesua oso motza da, eta, aurrera begira, zihurtasun ezak nolabaiteko inestabilitatea sortzen du heziketa berri hau erabiltzeko garaian. Prespektiba falta honek eguneroko errealitatean sar arazten gaitu gehiegi sakontzen utzi gabe.

Baditu arazoak euskara mailan ere. Ezin genezake esan gure maila altuegia denik. Bigarren hizkuntza irakasteko metodologiaren ondorioak ez dira oraindik frogatu. Honek izugarrizko kezkak sortzen dizkigu. Jakitunek ere ez datoz bat, batzuen ustez euskaraz soilik egin behar zaie. Besteek poliki poliki sartu behar zaiela diote. Eta gu horrela gailtza tirabiratan».

Denbora aurrera zihoan. Urduri jartzen hasiak ziren. Zergatia galdetu genienean han abiatu zitzaizkigun hitz jario luze batean bere egoera larria adieraziz:

«Lau azken urte hauetan bi aldiz eskatu diogu Espainiako Ministeriotzari legalizazio probisionala, gero behin betikoa. Abuztuan jaso genuen ezetza, Lokalak ez zituztela Ministeritzak exigitzen dituen metroak zioten, beste arrazoi batzuk ba omen ziren baina ez zizkiguten aipatu. Dena dela, ez dute ikusi, edo ez dute ikusi nahi, gure geletan hogeiren bat ume daudela, gehien dituenen 24 besterik ez dira. Guk errekurso bat bidali dugu, etxe honetan bertan lehenago beste eskola bat edo bi legalizatu zituztela alegatuz».

Ia ahaztua genuen izen bat heldu zitzaigun belarrietara. Ezaguna izan zen Nafarroa osoan «El pito de Echarrri» arazoarengatik. Hori zela ta istilubatu bat baino gehiago izan zen.

«Markotegirekin egon ginen. Berak metro kuadratuaren gora-behera besterik ez zela esan zigun, Ministerioak ez duela euskaraz eskolaratzeko obligazioirik. Zerbait ausartiagoa ere bazioen: «Ikastola hau ez da legalizatu eta, ez da legalizatuko ere!»».

Tamalgarrria da idatziak audiobisualek duen expresibitate hori ez iza-

tea, entzun eta ikusgarriak izan bait ziren azken hitz hauek. Zoritxarrez ez dira anekdota hutsa. Errealitate garrratz bat barneratzen dute.

«Badirudi Herri Ikastola itxi nahi dituzten ikastolekin egindako zerrenda beltz batean lehena dela. Bere umeak hona bidaltzen dituen jendea langilea da gehientsuena, dirudienez hortik ere badoa gauza.

Izugarrizko problematika dugu. Gurasoek ez dute zihurtasunik ikusten ikastoletan, ez gurean eta besteetan ere ez asko. Beraz, ez dituzte hain aisa

bidaltzen umeak ikastoletara. Jendea borrokatzeko prest dago, horrela azaltzen da azken aldi honetan daramatzagun ekintzetan, baina ez daude bere umeekin jolasteko prest.

Politika honek itotzera garamatza, gu eta euskara bera ere. Ez bagaituzte legalizatzen ezina izango zaigu aurrera ateratzea. Beste alde batetik jendeak ez du ikastola pribatueta bidaltzeko dirurik. Beraz, erdal heziketak hartzen digu aurrea».

Eta «cambio» ospetsu horrek?

«PSOEk argi adierazi du bere postura Soltxagaren ahotan. Orain arteko jokaerarekin jarrituko omen dute. Aurtengo presupuestoetan bertan ihazko bera sartu dute: 210 miloi, Nafarroa osoko ikastolentzat. Goraka beharrean beharaka goaz».

Hasieratik jakinnahia sortu zigten hormetan margoturiko marrazkiek. Jakinnahi horrek eraginda norena izan zen ideia galdetu genien.

«Badute horiek ere bere anekdota, ez pentsa. Jangela hau pintatzen genbiltzanean, emakume batek, bere gisara, Walt Disneyko pertsonaiak moldatu zituen: Pato Donal, Tio Gilito... Politikak ziren baina, eta gure linea pedagogikoa? Ez zen aisa izan haiek ez zirela guk nahi genituen dibujoak esatea. Hartu berriro pintzela eta horra hor ondorioak».

IZASKUN LARRAÑAGA
SILVIA ALONSO

aizkora-apostu historiko baten ondoren

JOXE MARI MENDIZABAL: «EZ DAUKAT GOGORIK HORRELAKO APUSTURIK BERRITZEKO»

Mendizabal aizkolari entzuna da dudarik gabe. Azken aldi honetan askoz entzunagoa izan da, berriz, Mindegiarekin jokaturako apustu famatua dela medio. Eta egia esan proba berez ez zen makala: berrogeitamabi egur kanaerdiko eta sei kanako. Sekula ere ez zen jokatu hainbestearainoko apusturik, eta aurretik dextente aditua zen bukatu ere ez zutela egingo.

Hala eta guztiz ere, jatorriz Adunakoa baina Leitzan bizi den aizkolari honek bukatu egin zuen lana lau ordu, hamabi minutu eta bederatzi segundutan. Marka hor dago, eta komentario gutxi egiterik dago horren aurrean. Utz dezagun kantxa libre Mendizabalen beraren hitzak entzuteko.

ARGIA.- Nola bururatu zitzaizuen horrelako tronko pilo ikaragarriarekin hastera?

JOXE MARI MENDIZABAL.- Duela urte pare bat hasita, elkarren teman, hark ere burla egiten zidan askotan, eta nik obeditu nahi ez, erdi aukeran behintzat, eta egur handitan eta erdi aukeran... orain, kanaerdi-koetan bakarrik ez niola nik jokatu-beti esaten nuen. Baina hark berrikanakotan ez jokatu eta ez obeditu ez zuen egiten, eta urte pare bat ge-

«Bukatuko genuela ez zegoen esaterik, ez genuen sekula egin tipo horretako pruebarik aurretik».

nituen horrela ez zela elkarren lehian eta teman, eta mesede batetan edo, juntatu ginen eta erdi aukeran horixe.

A.- Beraz, erdiak kanakoak eta beste erdiak kanaerdikoak...

J. M. M.- Kanaerdikoetan handi-tan baino lan gehixeago kalidade berdinekoak izan baziren. Orain, kanaerdikoak baino gogorrakoak ziren izatez handiak. Berez sei kanakoek ez dute egiten berrogeitamabi kanaerdikoen lana, baina nola baitziren kalidade gogorrekoak, berrogei kanaerdikoen lana igual egin bai. Han izan-

J. M. M.- Nik egun batetan jarri nizkion kondizio batzu. Bat lau kanakotara, zortzi kanakotara eta erdi aukeran. Eta esan zidan, beno, erdi aukeran jokatu zidala. Lana motza nahi bazuen hortxe zegoen, lau kanakotara nahi bazuen ba hortxe lana motza, baina nonbait handitara bakarrik jokatzera ez zen atrebitzen, edo ez dakit zer, eta esan zidan erdi aukeran jokatu zidala. Baina aurrena, berrogeina mila duro depositatu behar genuela depositarioen eskutan, eta gero esan lana. Hala deposi-

«Hamar bat edo falta zirela Arriari esan nion «dios, tripa barrenak heltzen zidak behera makurtzen naizenean».

go ziren, horrela apartatuta izateko-tan (kanaerdiko onak bazeuden asko ere, baina beste batzu zikinak atera ziren barrenean, adar batzu eta), ehun eta hamar kanaerdikoen lana izango zen han.

A.- Ehun eta hamar kanaerdiko tronkoak balira bezala... esatea errazagoa da moztea baino. Eta materiala nola aukeratu zenuten?

J. M. M.- Nik eraman nituen handi denak, kanakoak nik eraman nituen eta kanerdikoak besteak. Guk hartu genituen Tafallako zerreriatic, baina heuren ez dakit frantsesa ote zuten, Normandiatik edo.

A.- Baina gauza bat da apustu egi-tea eta beste gauza bat zuek eginda-koa...

tatu genuen berrogeina mila duro, eta gero haren ondoan suertea bota zeinek esan aurrena lana. Nik suertea galdu nuen eta esan zidan aber zer lana hartu behar nuen. Ni egon nintzen pentsatzen eta nire artean nik hemen hartzan baditut bi kanako bakarrik hau kapaz duk bi kanaerdiko bakarrik hartzeko. Gainera, gero ere badago errebatzeko denbora, eta sei ehun eta hamar ontzako nik. Nire aditu zuenean kanpora atera ziren karnizeroa eta biok (nonbait ez zuten nire aurrean hitzegin nahi), kanpora atera eta etorri ziren, eta esan zuten, beno, guk berrogeitamabi kanaerdiko. Itxura denez, ni ikaratzegatik. Mementu batetan ez zidan poz handirik eman, baina nik esan

nuen beno, zuen gustua baldin bada. Baina hark esan izan bazuen orduan beno, horiek ez dira gizonak jokatzeko moduko lanak eta guk hartuko ditugu hogeitasei ba kanaerdiko eta hik hartzen badituk bi kanako, ja erdi lana, ezta? Orduan ni konforme egongo nintzen. Baina niri horrelako gauzarik esan gabe, burla egiteagatik, oraindik ni baino lan handiago berak. Beno, bale.

A.Eta milioia osatu arte?

J. M. M.- Berrogei mila duro botata zeuden lana esaterako, eta gero handik hamabost egunera beste berrogeina mila duro sartzeko fetxa jarri ziaten, eta gero hiletik hiler milioia osatu. Handik hamabost egunera joan gara, beste berrogeina mila duro bota, han larogeina mila duro konpletatu eta paperak firmatzera. Orduan eskutitza egin zuen depositarioak eta gero orijinala makinan pasata gu firmatzera, eta orduan hasi ziren «ez al da hobe joku hori bi pusketan jokatzera?». «Bi pusketan? Nola bi pusketan? Hori egitez gerotan, garaia lehengoan huen, orain mundu guztiak bazekik joku egin dugula, eta orain bi pusketan hasten bagara itxura txarra sortuko da». Eta nik ezetz. Ja honez gero, gaizki edo ondo, egin dezagun bezala beharko zuela. Konforme baziren eta ez baziren, berriz, batere diru galtzeko. «Eta ez, hori hitzegin beharra zegok» karnizeroak, «jai goiza zeramat, eta —nik esan nion— ez, nik eguerdian exhibizioa zeukat eta presaka naiz. Bota diruak hemen orain aurrera egin nahi baduzue eta papera firmatu». Eta halaxe. Gero ere deitu zidaten eta, baina nik ez nuela pentsatzen jokua puskatzea.

A.- Behin ere izan al da hainbeste-rainoko apusturik?

J. M. M.- Keba, handiena... lu-zeena berrogei tamabi kanaerdikotara. Hau hiru aldiz. Hiru aldiz ez da ailegatzen baina esan nahi nuke lana aldetik.

A.- Besteak bota zuenean berrogei-tamabi kanaerdiko, eta aurretik zuk botatako horiek... zuk zer pentsatzen zenuen, bukatuko zenuela?

J. M. M.- Bukatuko genuela ez zegoen esaterik, ez nuen sekula egin tipo horretako pruebarik aurretik, ezta erdirik ere, baina ehun eta hamar minututan eta ehun eta hamabost minututan aizkoran aritu izan nintzen lehenagotik ere, eta sekula ez nintzen gelditu nekatua, horrela «gehiago ezin nauk ba aritu» esateko moduan ez nintzen sekula gelditu eta nire artean pentsatu nuen ba ritmoa bajatuta edo, un sesenta por cien edo

setenta por cien ritmoa hartu, jo eta ohitu entrenamenduetan, eta horrela.

A.- Eta zer moduz bukatu zenuen?

J. M. M.- Ondo, ondo, indar faltarik nik ez nuen izan. Bakarrik hamasei falta zirela hasi zitzaidan tripa barnean kalanbreak edo korapiloak baina behetik behera makurtuta hasten nintzenean heltzen zidan, orain goitik horrela buelta eginez, aizkora txikiarekin goitik arituz ez zidan ematen. Han, ez dakit konturatu zen

beharra dago, baina berehala antze-
man genion aurrean ginela.

A.- Norbaitek komentatzen zuen hor irabazten zuenak ere dirua galduko ez ote zuen hainbeste egur eta. Egurretan kristoren diru piloa gastatuko da, ezta? Gaur egun kirol garestia izango da aizkora aritzea.

J. M. M.- Bai, bai, oso garestia, aizkora ez dago bromarik. Orain aizkora preparatzeko ere alde handia da zer tipo eta. Klaro, badakigu

egur ona ebakitzen aritzen da aizkoria gustoen, baina aizkora ere bai. Edo aizkoraren bat hautsi edo bestea hautsi edo puskatu egin direla. Guk eraman genuen bi kamioi egur handi haseran, zakar samarra, seko samarra, eta ebakitzeko horrela gusto handirik ez zuena. Ia sutarako prezioa zuen edo garestixeago, esan nahi nuke zerratik eta ekarrita baino askoz ere gutxiago behintzat, erdia baino gutxiago balio zuen egurrak. Eta harekintxe ia atzenaldea Mindegiak ere jokua atzeratu zuen arte. Esate baterako joku oso bat egiteko egurrak erosi genituen zerran eta gero plazarako egurra. Gero, atzeneko hamabost egun horietan gastatuta geunden lehengo egurra, eta apostua

*«Entrenamenduan egunean lau ordu pasatzen nituden. Hamar t'erdia aldean atera goizean eta arratsaldeko hiru-
rurretan etxera ailegatu ezinik».*

jendea hamasei bat edo falta zirela egin nion Etxebesteri aizkora eskatu kirten luzea, goragotik aritzeagatik behera makurtu gabe baina oso baldarra zen egur txikian aizkora kirten luzea, eta piska bat berriz lehengo aizkorarekin eta hartara nik ez nion inori deklaratu aizkora kirten luzea eskatu bai, baina zer pasatzen zitzaidan ez nion deklaratu ez Arriari eta ez Etxebesteri. Hamar bat edo falta zirela Arriari esan nion «dios, tripa barrenak heltzen zidak behera makurtzen naizenean» eta orduan goraxeagotik aritu bizkor. Halaxe kuida-
do piska bat egin gero bestea ikusten genuen, bentaja piska batekin ginela, atzean zela eta. Bestela, gainerantzean indarraren faltarik ez. Esango nuke atzeneko tronkuan ere aizkora handiarekin bukatu nuen eta indar faltarik ez nuen bilatu. Beldurra ematen zidala bai. Jokua aseguratuta eduki, eta gero han gehixeago jo-
tzeagatik edo heldu zezakeela kalanbreak, eta deksuidatuz gero total-
mente gelditu egin behar.

A.- Jendea noren alde zegoen hasieran?

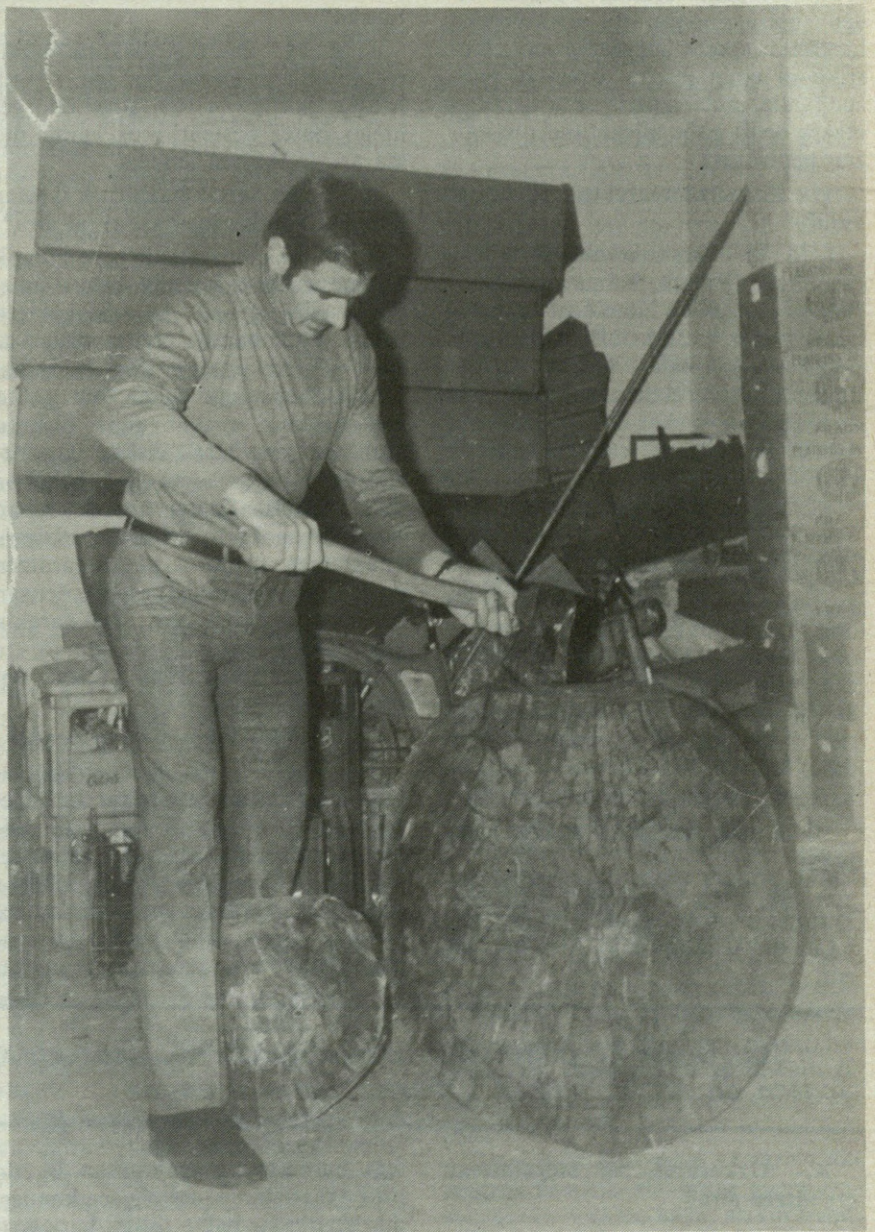
J. M. M.- Maioria Mindegiaren alde. Dirua berdintsu, baina haren alde zela, eta hark bere aldeko asko. Eta animatu ere ikaragarri hura.

A.- Eta hori zergatik ote da?

J. M. M.- Hombre kanpeon de España da eta. Beti horrek badu, pentsatzen dut.

A.- Dena dela hasieratik bukaeraino zu aurretik ibili zinen, ezta?

J. M. M.- Bai, bai, ia aurrenetik jarri nintzen aurrean eta guk behintzat —jendea geroxeago kontuko zela— berehalaxe antze-
man genion aurrean ginela. Orain, horrekin ez dut esaten segituan pentsatu genuela horkoa irabazten genuela. Segi egin

«Mendizabal, apostuan ebakitako lehen eta azkeneko egurrekin».

atzeratu zenean nonbaitetik ekarri behar, zerrara joan eta orduantxe gastu piska bat baina hango gastuak egiteko atzeratzegatik berak emandakoarekin egin ditut. Eguneke hamar mila pezeta nola pagatu behar zuen, ba hogeitazortzi mila duro, ciento cuarenta mil pesetas.

A.- Aposturako prestatzen egin al zenuen proba hori beste behin?

J. M. M.- Bi aldiz. Oso osoa ez ba da ere bi aldiz, behin behintzat bai, behin proba osoa bai eta bestea ere hortxe hortxe. Eta hiru ordu t'erdi eta horrela tipo horretan askotan. Mendian eta karreteran eta dena pasatzen nituen (aizkoran ari behar ez nuenean ia denetan) eguneke lau ordu noiznahi. Hamar t'erdiak aldean atera goizean eta arratsaldeko hiruretan etxera ailegatu ezinik. Korrika ia egun guztia, oraintxe pausuan ahal nuen guztia. Eta askotan etxera erori gabe ailegatuko ote naien pentsatuta.

A.- Entrenadorearekin aritzen al zara?

J. M. M.- Entrenadorea ez da joaten nirekin batera, baina entrenadoreak jartzen zidan hamabost egunetik behin paper bat eskribituta zein egunetan zer egin behar nuen, dena. Eta goizetik beti rekorrido horiek eta arratsaldean piska bat deskantsatu ohean bazkalduta eta gero berriz gimnasia egiten nuen.

A.- Eta janarien aldetik?

J. M. M.- Jan? Normal, berdura eta peskado piska bat. Oilaskoa da guztia oso ona. Haragia asko ez da ona, teman ibiltzeko eta ez da oso ona. Gero kiloak galduta eta behar duen pisuan jarrita dagoen garaian, atzenaldean eta, baba beltzak eta horiek, baba beltzek eta lentejek hierro dute, burnia, eta horrelako palizak hartzeko horiek gauza fuertek dira.

A.- Zenbat kilo jaitsi zineten apostuan?

J. M. M.- Ez dakigu segururik. Periodikua aritu da lau kilo eta, baina ez dut uste lau kilo, hiru bat kilo edo.

«Apustutan ez dago diru asko irabazterik, inor gutxi joaten da orain, jendea aspertu samarra dago».

A.- Aizkoretan zer motatakoak erabiltzen dira?

J. M. M.- Aizkora denak austraianoak dira. Hemen aizkora zorrotzak egiten dituzte, baina —nik ez da—

kit ba— altzairu hobe behintzat, bi-ziagoa haiena. Pisurarekin ez dago diferentziarik, pisu klase askotakoak, egur handirako, beheko edo barnerako, eta erdirako ttikiago askoz ere. Aora, kanpoko aizkora horiek diferentziarik handiena, dudarik gabe, planteatu da hemengo lanetarako kanaerdiko egurretarako, kanaerdikoa edo hamabost ontzakoa edo, samurrago eta ttikiago. Egur handian behar izaten du hasi bai handiarekin, baina segituan erdian aizkora txikia eta beheko barnean txikia. Porke barruko garaian aizkora handiarekin ez dago zer egiterik.

A.- Truko asko egongo dira zein aizkora tipo erabili, etabar, ezta? Bakoitzak bere sekretuak al ditu aizkorarako?

J. M. M.- Bai, bai, aizkora prepatzen alde piska bat badago. Ari da jendea, ikasten ari da, gutxi edo gehiago, batek besteari ikusi egiten dio eta ari da ikasten jendea.

A.- Truko horiek bakoitzak ikasten ditu edo usadioz jasotakoak al dira?

J. M. M.- Bakoitzak bere aldetik pentsatuz, hau horrela behar luke, eta prueba eginez, eta gero gainera ikusiz. Egur handia ere, lehenago ez zen ebakitzen orain guk egiten dugun bezala. Lehenago egiten zen goiko aizkorarekin erabat dena bukatu goia, eta gero berriz erdiko lana berriz dena bukatu, eta gero behekoa dena bukatu. Baina horrela baino hobe da aizkora kanbiatu, aizkora kanbiatzen denbora gutxi pasatzen da, eta goia piska bat egiten denean ba hura utzi eta gero erdikoarekin aurreratzen denean berriz goia jo, eta egur handia ebakitzeko horrela hobe da askoz ere.

A.- Aizkora klase asko al daude?

J. M. M.- Bai, bai, kanaerdikoetarako kirtena diferente behar du azalerako, haserarako eta bihotzerako, diferente behar du, eta gero kanakoe-tan berriz hiru edo lau klase behar dute, pisuan eta kirtena neurrian ere luzean. Aposturako hemeretzi eraman genituen, ez genuen puskatu ba-

tera, baina hemeretzi eraman. Bi edo hiru akaztu ziren, atera ziren kanaerdikoetan adar batzu, piska bat akaztu ziren baina berriz ere harria emanda segituan lanerako moduan jarri ziren.

«Ez daukat batere pen»

A.- Zu Arria eta Etxebesterekin ibili zineen apostuan. Zer inportantzia izaten dute laguntzaileek?

J. M. M.- Hombre, laguntzaileek beti esaten dute «orain hobeto ari duk kontrarioa, horrelakoa dik hark, orain samurragoa dik hark, guk hurrengo samurrago zeukagu, etabar». Animatzeko batez ere, eta gero makilarekin lagundu ere ezpalak kentzen.

A.- Proba honetarako nola aukeratu zenituen Arria eta Etxebeste?

J. M. M.- Apostu hau egin zela ia zazpi hilabete pasa dira, baina ez nintzen hasi lan guzti honetarako prepatzen orain dela hiru hilabete t'erdi arte. Udara guztian ibili gara exhibitotian haruntza eta honuntza gelditu gabe eta ez nuen, aizkoran ari bai

harrijasotzeari uzteagatik».

A.- Baina zuk lehen harria jasotzen zenuen. Nola hasi zinen zu asunto hauetan, horrela piska bat haseratik hasita?

J. M. M.- Ni hasi nintzen harria jasotzen hemeretzi urterekin. Hogeitabederatzi urte arte harriak jasotzen ibili nintzen, baina udara batetan (orain dela zortzi urte izango dira) Lekeitiora Bizkaira joan nintzen exhibizio bat egitera larunbat gau batetan, eta harri eta guzti erori lurrera

hala esan du) hankak agortu zitzaizkidala eta zapatak hargatik aldatu nituela. Baina hori ez da horrela; ez nago hura gaizki hartuta, baina niri hankak ez zitzaizkidan hoztu. Hankak nola hoztuko zitzaizkidan ba? Izerditan dena. Guk jarritako egur hiler hartan, nik aurrena ebaki nuen, eta beste ilera zen haiek jarritakoa. Eta nik hanka nola bait daukadan plano, eta nola fallo bait daukadan, horiek bazekiten Mindegia aldetik zebiltzanak, eta Mindegia

«Hogeitabederatzi urte arte harriak jasotzen ibili nintzen, baina hanka puskatu nuenean aizkorarekin hasi nintzen».

eta hanka harrapatu zidan. Berrehun eta sei kiloko harria, eta egin zidan hanka gaineko tendoiak eta denak moztu, txonkatila puskatu, eta kristoren akzidentea izan nuen. Urtebete pasa nuen bajaran, eta gero behintzat golpeka jaso behar ez den harriarentzat oraindik ezin dezaket, ez daukat beste hanka bezala indarrik egiten, hanka bat daukat plano bezala geldituta. Halaxe utzi nuen harrijasotzea eta aizkora hasi nintzen. Gero australianoak etorri behar zutenean selekzioa jarri zuten, eta gero han ere diskuzio piska bat izan genuen Ataungo Aierberekin, eta handik hara Aierberekin lehendabiziko jokua jokatu nuen lau kanakotara. Eta handik hasi nintzen, oraintxe bost urte.

A.- Orduantxe hasi zinen, edo aurretik ere ibilia zinen aizkora?

J. M. M.- Orduantxe, orduantxe. Orain, gaztetan hemezortzi urterekin eta, nik beti izan dut afizio gehiago harrijasotzeko baino aizkorarako. Beti gustatu izan zait, baina aizkora ez da harria jasotzea bezala, harri bat egin eta urtebeterako edo birako igual balio du hark. Orduan inoren laguntzarik eta inor ere, eta batek bakarrik egiteko harrijasotzea errazagoa zen orduan. Baina hanka puskatu nuen eta hala utzi nion harrijasotzeari. Ez daukat penarik batere.

A.- Eta aizkora aritzeko, ez al dauka hainbesteko inportantziarik hankak?

J. M. M.- Bai, bai, beti daukat galera, porke explikatuko dizuet asunto lehengo jaikoa. Radioa aritu da esaten, eta periodikuan ere etorri da, nik erdi lanak egin eta berehalaxe, oinetakoak aldatu nituen, zapatillak kendu eta zapatak jarri nituen. Eta esan du radioak (Iriondok behintzat

berak ere bai, eta gaiztoz egin zuten ni izorratzeagatik gainean batere hankalekurik egin ez egurrari. Hogeitasei kanaerdikoetatik hogeitahintzat batere hankalekurik egin gabe. Eta bespera eguerdian, bazkaltzen ari nintzela, deitu zidan telefonotik neronen lagunak hau eta hau egin zutela, eta guretzat igual izango zela pikardia dextentea. Eta dextente nerbioso jarri nintzen bazkaltzeko garaian, eta gero arratsaldean egin nituen prueba batzu, egurrak nola jarri zituztela esan zidanean borobilean, gainean batere asientorik gabe, nik egin nuen hiru egur moztu zapatak, eta zapatillak, eta botak probatuz. Eta zapatak jarri nituen takoiarekin eta haiekin askoz hobeto. Kaleko zapatekin. Eta horregatik biharamonean ari nintzela zapatak jarri nituen.

A.- Eta zuk ez al zenuen hori aldatzerik?

J. M. M.- Ez, «Leon-Castillo» irabazi zuen berak, eta «Leon-Castillo» irabazten duenak hartzen ditu egurrak zein alderdi den hobea edo, aukera berak egiten du, eta gainera non hasi berak agintzen du, Leon-Castillo irabazten duenak. Harentzat ere egur haiek asientorik gabe jarrita ez zen meiorarik, harentzat ere kalte zen, baina nik nola bait neraman falloa, harentzat baino niretzat kalte handiago. Hark egin zuen berak jarritako ilera hau ebaki fresko zegoen arte, eta gero ni nekatuta hara pasatu behar gero. Dena gaiztakeriaz egin zidan, baina atzenean dena gaizki atera zitzaion.

A.- Lehen esan duzu ez zarela dautzen harritik aizkorara pasea izatea. Ondo doakizu bada, aizkorarena, ezta?

J. M. M.- Ni aizkora gustora ari naiz, eta lehengo udaran eta aurre-

koan exhibizioak asko egiten ditut, eta diru asko irabazi dut exhibiziotan. Apustutan ez dago diru asko irabazterik, inor gutxi joaten da orain, jendea aspertu samarra dago. Hau zen apostu bat behin ere ikusi ez den bezalakoa, eta hemen jende asko joan da, entrada ona izan da eta entrada niretzat nuen, eta ondo atera naiz, baina esan nahi nuke apostu normal bat eginda ez dagoela diru asko ateratzerik.

A.- Entrada irabazten duenarentzat al da?

J. M. M.- Erdia, baina ia lau milioi bildu ziren, eta ondo atera naiz oraingoan. Baina udara beti segurua da exhibiziotan eta.

A.- Txapelketetan eta, zer moduz ibili izan zara?

J. M. M.- Txapelketan, orain dela hiru hilabete edo, Campeonato del Mundu jokatu genuen eta han por equipos irabazi genuen, eta gero por

renean zer pasatuko den, eta guk las-ter erretiratu beharko dugu.

A.- Zuk hogeitamabost urtetan makina bat aizkolari ikusiko zenituen. Zein ikusi duzu onena?

J. M. M.- Lehengo zaharretan niretzat konpletoena izan da Latasa. Orain, Polipaso bat izan da egur handitan gogorra, indar asko eta aguante handia, baina konpletoena Latasa niretzat. Eta orain, berriz, lan gutxiagorako Arria II oso ona da. Mindegia ere oso ona da kanaerdikoetan, baina niretzat hobeia Arria.

A.- Eta australianoek zer esango lukete apostu honen berri izango balute?

J. M. M.- Australianoek nik ez diet ezer kentzen, porke gu astazakil batzu gara, eta haiek oso pizkorrak dira egur bat eta bi ebakitzen. Haiek golpeak kontatuz ibiltzen dira eta haiek hiru emango lituzketen tokian guk igual lau ematen ditugu. Bakarririk, ez dutela sufritzen eta ez direla

«Hamar australianoen artean ere ez zuten izango lan hori egiteko abilidadarik».

indibidual bakoitzari bere denbora hartuta, bigarren gelditu nintzen, subcampeon del mundo, eta Arria II lehenengo. Mindegia ez zen presentatu, gerritan zer bait zuela edo zertifikatua entregatu zuena esan zuen. Baina nik uste kontua zela hura, gu enteratu ginenez ez zuen nonbait azaldu nahi izan eta gainera handik aurrera ere orain arte tarteka tokatu zaizkio exhibizio batzu eta inora ez da joan, ez da azaldu. Exhibizio denak utzita ibili da.

A.- Diru asko irabazten al du aizkolari batek? Gazte bati kapritxo emateko moduan bai?

J. M. M.- Hombre, gazte batek ez du asko irabazten porke hor ere exhibizioetan diru piska bat irabazten duena, gu gaude, Arria, Mindegia, ni, Ugarteburu. Etxebeste, hortxe hoberentsu batzu, aurreneko lau edo bostetan gauden batzu, eta gazteentzat zaila da aurrera ateratzea. Gazteak ez du exhibiziorik izaten.

A.- Ikusten al duzu atzetik badatorrela jenderik? Ikusita gazte jendea zertan dabilen ez dirudi badatorrenik, ezta?

J. M. M.- Aizkoran asko mugitu da australianoek hona etortzen hasi direnetik eta aizkorak mugimendu handia hartu du baina zuek ere esan duzuen, ez da ikusten gazte berri bat, ez da ikusten gu erretiratzen ga-

prestatzen honelako lanak egiteko. Hamarren artean ere ez zuten izango lan hori egiteko abilidadarik.

A.- Lehen aipatu duzu temarena, etabar. Benetan haserretzen zarete elkarrekin edo jokua besterik ez da?

J. M. M.- Nik ez dut esango behin ere tongorik egin ez denik, eta tongorik egiten ez denik, baina gaurko egunean gainerako jendeak askok uste duen baino gauza serioagoa izaten da aizkolarien arteko apostua. Explikazio bat emango dizuet. Musean has-tean ere, nahiz eta anaiak izan elkarren kontra, han ez du inork galdu nahi izaten, eta publikoa asko gainetik begira egon garaian orduan eta gutxiago.

A.- Gero elkar ezin ikusian ibiliko zarete beharbada...

J. M. M.- Beno, nik Mindegiari ez diot batere gorrotorik, berak hitzegiten badu —eta uste dut hitzegingo duela—, beste egunean saldatu ninduen, nik bostekoa eskatu nion eta berak eman zidan. Han plaza erdian ere saldatzea zen gauza politagoa, eta entrebista batzu egiten zizkidaten bitartean esan zidaten «beno, Mindegiak saldatu nahi hau eta joan hadi», plaza erdira abiatu ginen eta haren bila hasi ginenean esan zidan batek berak nahi zuela baina bere lagunetako batek ez ziola uzten. Betsuarioetara joan nintzen, eta segituan

etorri zen atzetik eta esan zidan: «ekarri bostekoa Joxe Mari, zorionak eta barkatzen diat», barkatzen zidala eta oso ondo partitu ginen.

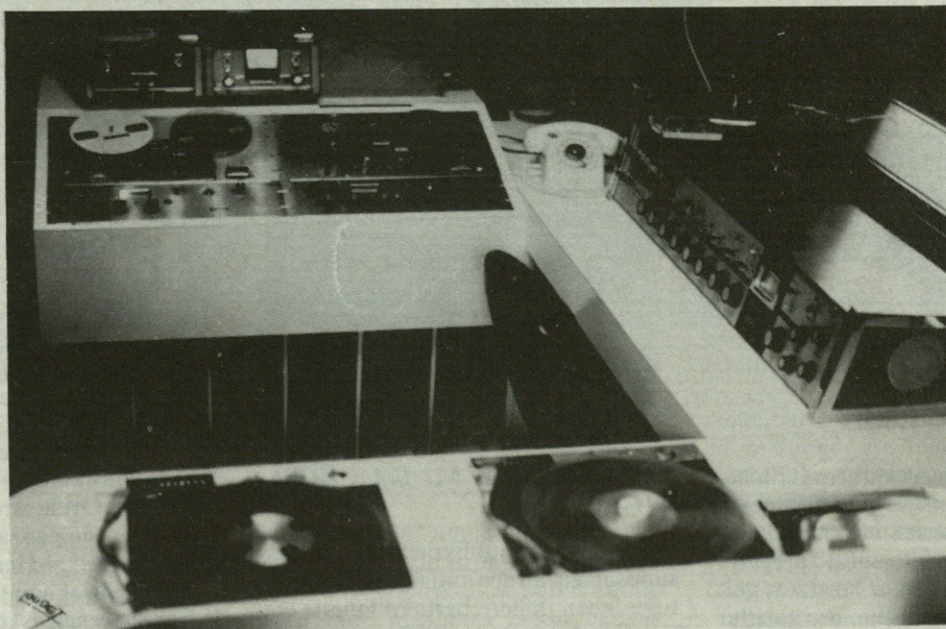

A.- Bukatzeko galdera, ba al duzu asmorik edo gogorik apostu hori bezalakorik berririo egiteko?

J. M. M.- Nik behintzat ez daukat gogorik, eta hori baino handiagoa zaila izango da jokatzeko. Lan horretan ere, guk ez dugu igual ezagutuko gehiago. Oso tema handia beharko luke, bestela ni behintzat ez naiz abiatuko, eta ez dut uste beste inor abiatuko denik. Ez dut erabaki oraindik seguru segururik baina uste dut, ondo banago behintzat, hilabete edo hilabete erdira intentatuko naizela hamabi kanako moztutzen marka bat egiteko.

ARTASO
Jexu IJURKO

«Euskadi Irratia» martxan

AZKENEAN, HAMAHIRU ORDUKO IRRATIA EUSKARA HUTSEZ

Hainbeste eskatutako eta ahotan erabiliko irrati euskalduna zabaldu du azkenean Eusko Jaurlaritzak. Ez dugu esango lehena denik, zeren euskara hutsez

Iparraldean bazeuden beste bi, baina oso ordu gutxiz aritzen direnak egia esan. «Euskadi Irratia» izenekoa, berriz, hamahiru orduz ihardungo da egunero eta hori bai dela desafio galant askoa, alajaina!

«Euskadi Irratia»ri buruz ematea pentsatu dugun informazioa bi zatitan banatu dugu alde batetik datu tekniko etabarrekoez zenbait gauza esan, programazioa eman, etabar; eta bestetik, Joxe Mari Otermin bertako zuzendariarekin elkarrizketatxo bat azaldu. Bion arteko ikuspegi orokor bat eman ahal izango dugulakoan, haren inguruko lerrokin uzten zaituztegu.

GOIZEKO BEDERATZITATIK GAUEKO HAMARRAK ARTE

Egia esan, hasi ez dira oraintxe bertan hasi, zeren Azaroaren 10an eman zituzten lehenengo seinaleak, irratia biztu eta zerbait jasotzeko moduan. Urtarrilak 15an hasi ziren sis-

tematikoki hitzak eta musika tartekatuz, eta dagoeneko normal samarra hile honetako 2an asteazkenez hasi dira normaltzat jo daitekeen programazio batekin, honekin batera eskaintzen dizuegunarekin hain zuzen.

Joan den asteazkena arte hamabi

orduz arituak dira «Euskadi Irratia»koak, goizeko hamarretatik gaueko ordu bera arte, baina orain beste ordu bat gehitzeko asmoa dute goize-tik hasita, «egia esan, konsziente gaituk militantzia dextente behar dela goizeko hamarrak arte beste emisorak

entzuten egon, eta euskararengatik hamarretan gure emisora sintonizatzeko. Orduan, orain jendez eta produkzio oso eroso ez gabiltzanez, pentsatu dugu ordubetez oraingoz luzatzea, goizeko bederatzia, kontxo, oso goiztiar ez direnentzat ordu polita bait da».

EZ IRRATI KOMERTZIALA, EZ ESPAINIAKO IRRATI NAZIONALA BEZALAKOA

Irrati publikoa izateak nolabait esan nahi du presupostuak alde zurretik kubrituak dituztela, baina bertakoek aitortu digutenez horrek eragozpenak ere badakartza, esate batera onetsitako presupostuetatik irteten den zerbait egin nahi badute hurrengo urteko presupostuetara itxaron beharra dagoela. «Gainera kontutan hartu presupostu jakin batzurekin kontatzen dugula, eta inondik ere ezin dugu nahi adineko diru mordoa gastatu».

Izan ere, ez dago esaterik irrati komertziala denik, bistan da, baina bere iturriak ere ez dira Espainiako Irrati Nazionalekoak bezain hondogabeak. Horretaz aparte, badirudi irrati komertziala eta publikoaren auzia neurri handi batetan publizitatearekin lotuta dagoela. Publizitatearen kontua oraindik ez dago oso garbi, eta itxura denez ondoko hilabeteetan argituko da auzi hori. «Oraingoz ez dugu publizitaterik sartzen, baina ziur aski hemendik hilabete batzutura —eta Administraritzak kontseiluak onartzen badu— publizitatea sartuko dugu. Alde batetik diru ofizial bat jasoko dugu eta horrekin batera publizitatea sartuko dugu». Modelo atipiko bat beraz.

EUSKARAREN MUGAK IRRATIGINTZAN

Presupostu publikoetatik edateak suposatzen dituen mugak ikusi badiugu lehen, halere bertako langile eta teknikoak pozik daude dagoen materialarekin, eta badirudi —geronek ere frogatu ahal izan genuen— medioz kurioso samar ibiliko dela «Euskadi Irratia», bai teknika aldetik eta bai pertsonal aldetik. Oraingoz hogeitabost pertsona dituzte plantilan, eta horietatik hamabi bat lokutore. Berrek aitortu legez, motza gelditu zaie dagoeneko kopuru hori, eta datorren urterako espero dute erabat osatzea. «Horretaz aparte, imaginazio pisika bat erabiltzen badugu, beste irratiek egiten dutenaren taimainako zerbait egin daiteke».

Zenbait lokutore beste irratietatik etorritakoak dira, eta beste zenbait, berriz, honetan estreinatutakoak dira. Eskola propioa urratu nahi lukete adierazi digutenez, batik bat goizeko saioaren bitartez. Oterminek garbi aski kontatu zizkigun euskara hutsean izateak bizkarreratutako zama, hau da, bakarrik euskaldun jendea egin ahal izatea elkarriketak, etabar.

Bestetik, musika eta hitzaren arteko neurria dago. Oterminen hitzetan ere, «orain arte musikaz bakarrik aritu izan garenean, behin eta berriz esan digute «noiz hasi behar duzue hizketan?» eta kontxo, beharbada orain baino proportzio egokiago bat eskatzen du hitzak baina ez askoz gehiago. Hitz eta musikaren arteko oreka bilatu behar da. Orain arte bi joera nagusi izan dira, edo gauza traszendentalerako eta Euskal Herri honetako egoera triste horiek kontatzeko, edo bestela Spregsteenen asken diskoa txorrada pare bat esanez jartzeko».

F. M. ETA ERDIKO ONDAREN ARTEKO KONTRAESANEAN

Izan ere, Frekuentzia Modulatuan ari den emisora bat da eta, jakina, horrek nolabait markatzen du tradizio bat eta estilo bat. Baina «Euskadi Irrati»ko programazioa berez Erdiko Ondako programazioa da, eta berezko kontraesan horrekin —beste irrati batzuk daukatena bestalde— jaio da lehen mementutik.

Elkarrizketetara jotzeko asmoa omen dute, goizeko magazinean batetz ere. «Elkarrizketetara jo behar hori, besteak beste, gure produktua beste askoren eskutan utzi nahiatik dator. Bi eratara zabaldu daiteke, edo Gloriak esaten dio Gerbasiari «jo, irrati hau oso ona da» edo egin behar da Gloriarengana joan eta elkarrizketaxo bat egin. Formula bat da».

Gerta daitekeena da hemendik aurrera euskal saioak eskaintzen dituzten emisorrek bere pistoia jaistea eta neurri batetan euskara gero eta gutxiago erabiltzea irratis. Egia esan, euskal saioetan tradizio handiago bat daukaten irratiaren ez dago hainbes-

teko arriskurik, zeren kontutan hartu behar da tradizio luze bati uko egiterik ez dagoela askotan, baina euskarazko bide horretara heldu berriak direnetan benetan arrisku bizia dago horretarako.

«EUSKADI IRRATIA» ALA «AUTONOMI KOMUNITATEA IRRATIA?»

Lau errepikatzaile nagusirekin hasi da lanean «Euskadi Irratian», eta errepikatzaile bakoitzak bere frekuentzia dauka. Beraz, herrialde desberdinetako entzuleek frekuentzia diferenteak erabili beharko dituzte. Donostia eta Gipuzkoa aldekoek

Jaizkibelgo emisoraren bidez jaso beharko dute 94,4 Mhz-tan. Durango aldekoek Oiz mendian dagoenaren bidez 104,4 Mhz-tan. Bilbokoek Gantetan dute emisora eta 88,9 Mhz-tan emititzen du. Azkenik, Gasteizen ere badago Zaldiaranen 95 Mhz-tako frekuentzia. Gipuzkoa menditsua delako edo, berremisore sorta bat jartzeko asmoa dute udaberrirako: Tolosan, Beasainen, Eibaren eta Itsu-mendin.

Halere, herrialdeetaz ari gara eta horixe da gure artean arazo korapilotsu askoa. Badirudi territorialitatea dela gure auzi eternala, eta «Euskadi Irratia» ere ez da itxuraz Euskal Herri osoko eremura helduko. Nafarroan bailara pare batetan besterik ez da entzungo, eta Iparraldera ere nekez iritsiko da iristen bada behintzat. Herrialde horiek egunen batetan euskaldunduko badira, ez da izango behintzat «Euskadi Irratia»ren laguntzari esker.

Hala eta guztiz ere, arazo hori politikoa da eta bertako eta erduradun langile guztien gainetik gelditzen da, baina badirudi negoziaketa politiko baten bidez erraz lortu zitekeela «Euskadi Irratia» Nafarroan behintzat entzutea. Izan ere, gasturik ez omen luke suposatuko, errepetidore baten kontua besterik ez. Baina beno, azken finean negoziaketa politikoen esku gelditzen da hori. Eta guztiok egin ditzakegun ahaleginetan ere bai noski.

Jexux IJURKO

PROGRAMAZIOA

9-12: MAGAZINA.- Egunero gai nagusi bat (komunikabideak, kontsumoa, sukaldaritza, legegizona eta psikopedagogia), egunero protagonista bat, musika, gehigarriak, etabar. Lokutoreak: **Jose txo Lizartza, Julian Beloki, Arantxa Irastortza** eta **Jesus Mari Gabirondo**.

12-13: EGUNEKO OSPA KIZUNAK.- Haien berri emango da: hitzaldi, kontzertu, erakusketa, filmeak, telebista, etabar. Lokutorea: **Nikolas Aldai**.

13-13,30: AIZU AIZU.- Sariketa bat entzuleen artean. Lokutorea: **Jesus Mari Gabirondo**.

13,30-14,15: INFORMATIBOA ETA KIROL SAIOA.- Politika eta mugimendu sozialen berri eman (**Izaskun Badiola, Antton Aranburu** eta **Jon Aizpuru**), eta era berean kirolez informatu (**Iñaki Elortza**).

14,15-14,30: KLASIKOAREN TARTEA.- Musikalari klasikoaren eskutik. **J. M. Otermin**.

15-16: MUSIKA KOMERTZIALA.- Diskaetxeek zerbitzatutako musika. **Iñaki Arkarazo**.

16-17: MUSIKAZ ETA HITZEZ.- Era guztietako musika hitzez baliaturik. Emisorako guztiak pasatzen dire hamabostean behin.

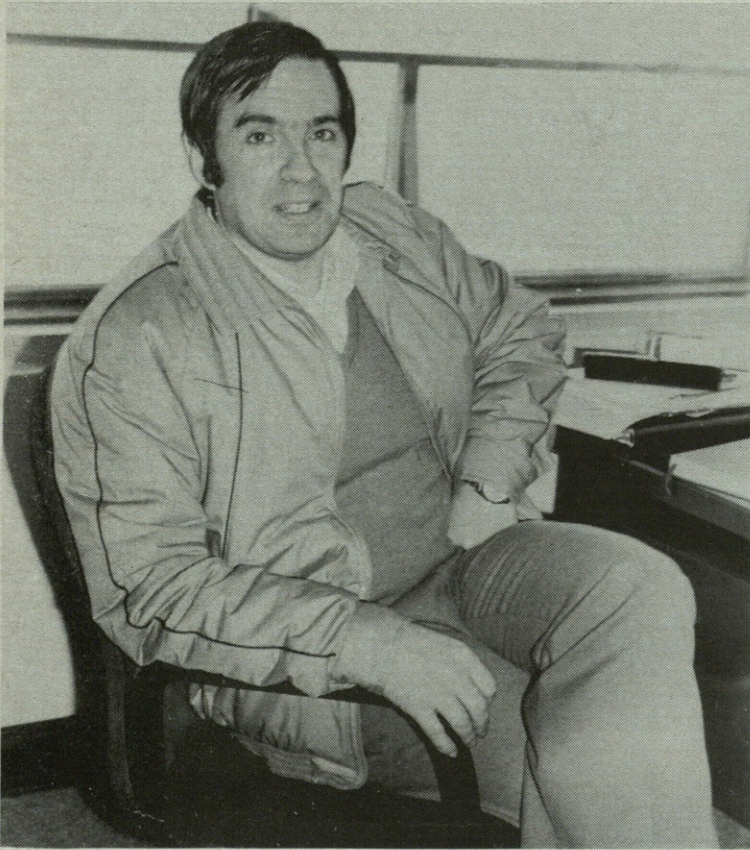
17-19: KALE ZAHARREKO KANTAK.- Martin Tejeriaren esku trebeek eskainita.

19-20: ESTEREOFONIA.- Estereorako propio egindako musika. **Jesus Mari Gabirondo**.

20-21: INFORMATIBOA.- Informazio politiko laborala, elkarrizketak eta kirol saioa. **Izaskun Badiola**.

21-22: ROCK SAIOA.- Rock musika **Iñaki Arkarazo** diska-pintxtaile famatuak zerbitzatuta.

Euskadi Irratiko zuzendariarekin

J.M. OTERMIN:

«EUSKARAK BADU BERE EMISORA»

Euskadi irratiaaren barnean J. M. Otermin da zuzendaritza lanak bere bizkar hartu dituen, eta harekin izan genuen elkarriketa atsegin eta luze bat, alde batetatik zenbait datu biltzeko eta bestetik bere eritzi batzu jasotzeko. Eritzi horietatik guri interesgarrienak iruditu zaizkigunak gerturatu nahi izan dizkiogu irakurleari eta hemen doazkizue, beraz, aurretik esandako guztiaren osagarri direlakoan.

ARGIA.- Hamahiru orduz euskara hutsean ihardutea asko da dudarik gabe, orain arte behintzat ezagutzen ez zena. Zer suposatzen du zure eritzi horrelako proiektu batek?

J. M. O.- Kontxo, behin eta berriz esan izan dudana, izugarritzko desafioa da hau bai guretzat eta bai entzuleentzat. Oraintxe ikusten ari gara benetan zer den irratia euskaraz egitea. Azken batetan, euskaldun izan nahi

duen gizarte honetara zuzentzen gara eta hor sarritan ez dugu guk nahi genukeen oihartzunik sumatzen. Eta orduan, zalantzarik gabe, izugarritzko muga eta desafioa da nolabait gure euskal mundu txiki hau irratiz interesdun bihurtzea.

A.- Hor batez ere jendearen aldetik ikusten duzue problema?

J. M. O.- Ez nuke hori justu justu esan nahi. Izan ere, gehiago da irratia

bat erabat euskaraz egiteko eragozpen ez dut esango baina zailtasun handiak bilatzen ditugula, batez ere interes apur batetako zerbait egin nahi badugu. Beti jende jakinetara, betikoetara jotzea, derrigortuta bait gaude, eta hori triste da. Pentsa zer den ia beti jende berdinetara jo behar izatea. Nolabait mugaturik bait gaude behar beharrezkoa dugun korse honegatik. Korse honek mina ematen digulako baina jakin behar da gutxi gorabehera euskal irratia bat egiteko orduan mugaturik gaudela, muga jakinez eta Euskal Herriak berak jarritzen dizkigula muga horiek.

A.- Orain arte beti aipatu izan da hamabi orduz euskara hutsez arituko den irratia guztion esperantza eta panazea balitz bezala. Hainbestarainokoa al da?

J. M. O.- Nik uste dut mementu honetan euskararentzat ez dagoela panazearik. Garai batetan, gutxi edo asko, beharbada infantilismo ugariz pentsatzen zen bada euskararen etorkizunari begira ikastolek behar zutela panazea eta beste zerbait gehiago izan. Ikusi dugu ezetz. Zenbaitek eskatzen du irratia behar dela. Nik oraintxe bertan esango nuke eta argi eta garbi daukat ez dela irratia izango, komunikabideak izango ez diren bezala. Azken batetan, panazea sorta bat izango da gurdi hau egunen batetan aurrera jarriko diguna. Mila resorte dira lanean jarri behar ditugunak, zerbait egin behar bada euskararen alde. Gurea, horren kontzientzia nabarmena dugu, resorte bat da eta horri bere grabetasuna eta bere transzendentzia eman nahi diogu baina ez gehiago.

A.- Kontutan harturik aurretik ia beste hogeit hamar emisora daudela Euskal Herrian, ez al dago pentsatzerik beste bat ipintzeko eremurik ez dagoela?

J. M. O.- Ikaragarri dago, irratia mordo bat dago, baina dena den euskarak behar zuen hau, euskara hutsean bizi nahi dutenentzat gutxienez aukera bat izatea. Ez nuke esango zentzu horretan bat gehiago garenik, baizik, kontxo, esan daiteke eta esan behar da euskarak bere emisora baduela. Ez dago esaterik gure ikuspegitik zortzi-bederati ziren eta orain bat gehiago; nire ustez euskararen barrutitik begiratura esan behar da euskarak baduela bat gutxienez.

J. I.

ELKARRIZKETA

Donostiarra. Aurten hiri honetako Zinemaldian bere «Vida perra» azken filmea aurkeztu du eta Bilbokoan omenaldi bat egin diote, bere Antizinemak definitzen dituen filme batzuk ikusteko ahalmena eskeiniz.

Jende asko harritu egingo da, Javier Agirre beste kajoi batetan sailkatua duenez gero, zinema komertzialenean hain zuzen. «Los chicos de las chicas», «Los que tocan el piano», «Pierna creciente, falda menguante» eta beste filme askok hala pentsarazten bait dute.

Baina donostiar honek, Jekyll eta Hyde-ren kasoan bezala, beste dimentsio bat desarroilatzen du, zakurrak zaunka ikusten dituen bitartean.

Elkarrizketa honetan bere hasieraz, bere esperientzietaz, bere euskal kutsuaz, bere kontraesanetaz mintzatzen zaigu argi eta garbi.

Bere antizinema, bere «Vida perra» ez dira sortu gure Andy Warhol dela dioten lausengarientzat, zinema beste era batetan uler daitekeela defendatzen dutenentzat baizik.

Angel Vazquez-en «La vida perra de Juanita Narboni» elaberrian oinarritzen den bere azken filme hori gure pantailetara laister iritsi dadin espero dugu, denok Agirreraren bikoiztasunaren bereiztasunetaz ideia garbi bat izan dezagun.

JAVIER AGIRRE, ANTIZINEMAREN KONPROMEZUA

A.- Nolakoa zen, errerealizazioa bultzatu zintuen Donostia hartako giro kulturala?

J. A.- Ezer esan baino lehenago, ni 1935 jaio nintzela jakin arazi nahi dut. Nik 15 urte nituenean, zinemari buruz argitaratu nuen lehenengo artikuloa, Barcelonan multikopistaz egiten zen aldizkari txiki bategan hain zuzen. 50 urte inguru haietan, ni bezala, mundu honen jakin-mina zuenik ez zegoen. Beranduago bai. 1955 urtearen inguruan talde bat osatu-

rik dago, eta haunditzen doa, batez ere zinea egin nahi zuen pertsonaz osatzen zelarik. Honegatik pentsatzen dut, hasieran nere jarrera nahiko indibidualista izan dela, eta geroztik horrela jarraitu dut gainera, seguraski bakarrik borrokatu behar izan dudalako eta. Azken hau ere, ez dut uste nere bereizgarritasunetako bat denik. Arte egin behar duen edonork, bakardadearen ikasketak jasan behar du.

A.- Eta beranduago?

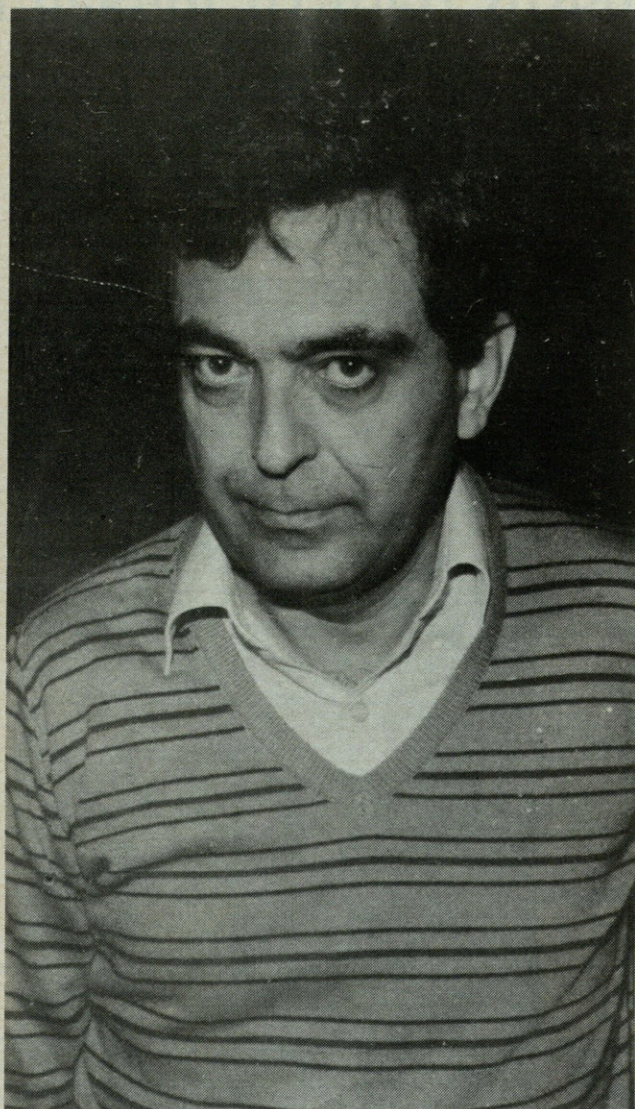
J. A.- Beno, egunkari eta aldizkaritan idazteaz aparte, Diario Vasco-n 17 urte nituela zine kritika bat argitaratzeak zein poza eman zidan gogoratzen dut, Donostiako Zineklub-en sortzaileetako bat naiz. Lehenengo sesioan, Kazanen «Viva Zapata» aurkeztu nuen. Garai hartan 19 urte nituen. Nik garai hartan, Madridera zinea ikastera joateko gogoia nuen, bertan bait zegoen zine Eskola Ofiziala bakarrik. 21 urte nituenean, eskolan sartzeko beharrezkoa zen adina, Donostia

utzi nuen.

A.- Eta motibapen mailan?

A. J.- Zineari buruz benetan liburu gutxi zeuden argitaraturik. Donostiako Udal Liburutegian bi bakarrik zeuden, bata Antonio del Amoren Zinemaren Historia Unibertsala, hau hiru aldiz irakurri nuen.

19 urte nituela, hemen Donostian labor (corto) bat egin nuen, orduan oraindik profesionalak ez ziren, Alfredo Landa, Paul Martel, Violeta Zela-k

parte hartzen zutelarik.

A.- Eskolatik pasa ondoren, kortometraje batzu egin zenituen eta benetan ondo onartuak izan ziren.

A. J.- Egia da. Donostiako «Concha de Oro» saria jaso zuen «Pasajes Tres» egin nuer. Kosta guztia bildurik, Pasaia, Donostia, Zarautz,... «Tienpo dos» egin nuen. La hau, eta lan honi esker jasotako saria, bidean martxan jarri ninduen, geroztik egin nituen laburrekin ere sariak jasotzen jarraitu bait nuen, labur estiloaren leaderra kontsideratzen ninduten.

A.- Zure kasoan topikoa gerta daiteke, bainan, zine komertziala egitea nola bu-

ruratu zitzazun?

J. A.- Nik 13 labur egin nituen, denak esperimantal estilokoak, eta ni zuzendari zailetakoa kontsideratua nintzen, intelektualentzako lanak egiten dituen, eta zine munduan etorkizunik gabekoa. Beste alde batetik kontutan eduki behar da, garai hartan zine komertzialaren indarra oraingoa baino askoze haundiagoa zela. Gaur egun zine minoritarioak ere ba du arrakastarik. Garai hartan funtzionatzen zuena zera zen: Marisol, Rocio Durcal,... estiloko zineak. Nik «España Insolita» egin nuen, nere lichenengo pelikula, antropologiko kutsukoa, bertan

gauza asko deskubritu nituen, eta geroztik beste pelikula eta erreportajeetan aurkitu ditut.... Pelikula honek komertzial arrakasta eduki zuen, nahiz eta haundia ez izan. Orduan planteatu nuen nere karre- eta zera pentsatu nuen: nik nere gauza esperimentalak egiten jarraitu nahi badut, 5 urtero bat egin behar dut, eta gehiago egitea ere utziko didala pentsatzen dut. Beraz zine komertzialaren klabeak menderatu behar ditut, gaur egun jendeak begiratzen duena baita, eta horretan zuzendariok badugu zer ikusirik. Orduan erabaki nuen era honetako zinea egitea, eta horrek emango zidan diruarekin, niri interesatzen zitzaidan zinea egiten jarraitu. Horrela egin nituen 35 mm-ko nere laburrak, «anticine» izendatu nituen, batez ere oso gutxi ulertuak izango zirelako, eta batez ere gaur ezagunak diren zine era guztien aurka doalako.

A.- Alfonso Sastrek zionez, zure labur esperimental horiek, zine komertziala egitean sortzen den amorruaren erantzun bat direla. Bikoitztasun horretaz jabeturik zeuden?

J. A.- Hori egia da, bainan kanpotik esanda dago, eta ez niregandik, eta ni neu naiz hau guztia benetan bizi izan duena. Nere uestez ez da amorro kontua bakarrik, bainan ez zen amorroa produkto komertziala zelako bakarrik, baizik eta baita egoera politikoaren ondorioa.

Halaz ere, nere laburrak, intelektuali ondo mugatua zegoen linea bat jarraitzen zuten. Ni izan nintzen, labur bati musika elektronikoa jarri zion lehenengoa. Luis de Pablori eskatu nion, Españan musika elektronikoa ez zen oraindik ezaguna, bainan kanpoan bai, eta handik ezagutzen nuen, Stockhausen,... Lehenengo musika

konkretoa ere nere labur batean jarri zen. 60. urte inguruetan hori guztia banguardia hutsa zen. Une batean imagen figuratibotik atera egin nintzen beste mundu bat sortzeko asmotan, hau da, antizinea.

A.- Nola aurkeztuko zenuke antizine hori ezagutzeko aukera eduki ez dutenentzat bainan buruz imajinatu nahi duten horientzat?

J. A.- Aurkezpen aldetik zera esango nuke, gaur egun zinean erabiltzen diren eskema espresiboetatik eta hizkuntzatik atera egiten dela zine mota hau. Zinea ikusteko era aldatu nahi du, zeren eta iraultzat hitzegiten denean, dena aldatu behar da, eta gauzak aldatu behar dela esaten denean, ez da kontentua bakarrik aldatu behar, baita forma ere, formak kontentidoaren arabera bait daude, eta alderantziz.

A.- Horrek ez ginduzke, antizinea imaginaren artea baino esparru zabalagoa lukkeen artea bezala definitzea, hau da artearen zentzu zabalagoa, bisualagoa?

J. A.- Bai egia da. Antizinea Kontrakultura deitzen dugunaren barruan egongo litzateke, antikultura, antisikiatria,... Beste arteetan, duela urte batzu, eman ziren mugimendu batzu, kubismoa dela, dadaismoa dela,... Zinean berriz, ez da ia zentzu honetan ezer egin, esperimantatu, batez ere jendearekiko harrera ona ez duelako, jendea formalismoaren menpean bait dago, eta honek forma determinatu batzu behartzen ditu, jadanik erabakiak dauden forma eta profukto batzu, eta hortatik ateraz gero ez da onartzen, batez ere ezezaguna delako.

A.- Imagen bisual horretan nahi duzun guztia agertzea ez al zaizu zaila egiten, ez bait dago baserik, eta Españan gainera zuk daramazun lana inork ez daramanean?

J. A.- Bai egia da. Ni Europara ateratzen naizenean zera galdetzen didate: zure lagunek zein motatako zinea egiten dute? Bainan zein lagun? erantzuten diet nik. Eta zera esaten didate: Bainan zuk, era bateko zinea egiten duen talde baten partaide izango zara. Ezetz, ezetz erantzuten diet nik berriz. Hau nik bakarrik egiten dut. Hau ez dute ulertzen. Hau da, dena indibidualtasun batean sortzen da, interioritate baten barruan, eta karakter guztiz euskaldun batean, eta agian hau guztia eduki gabe, ez nuen inoiz ezer egingo.

A.- Ezin dezakegu ahaztu, zuk Oteizari labur bat egin zeniola, «Huts-cero» hain zuzen.

J. A.- Bai, Oteiza eta Malevich-i, 20. urtearen inguruan Errusiako formalisten lehenengoetako bat da.

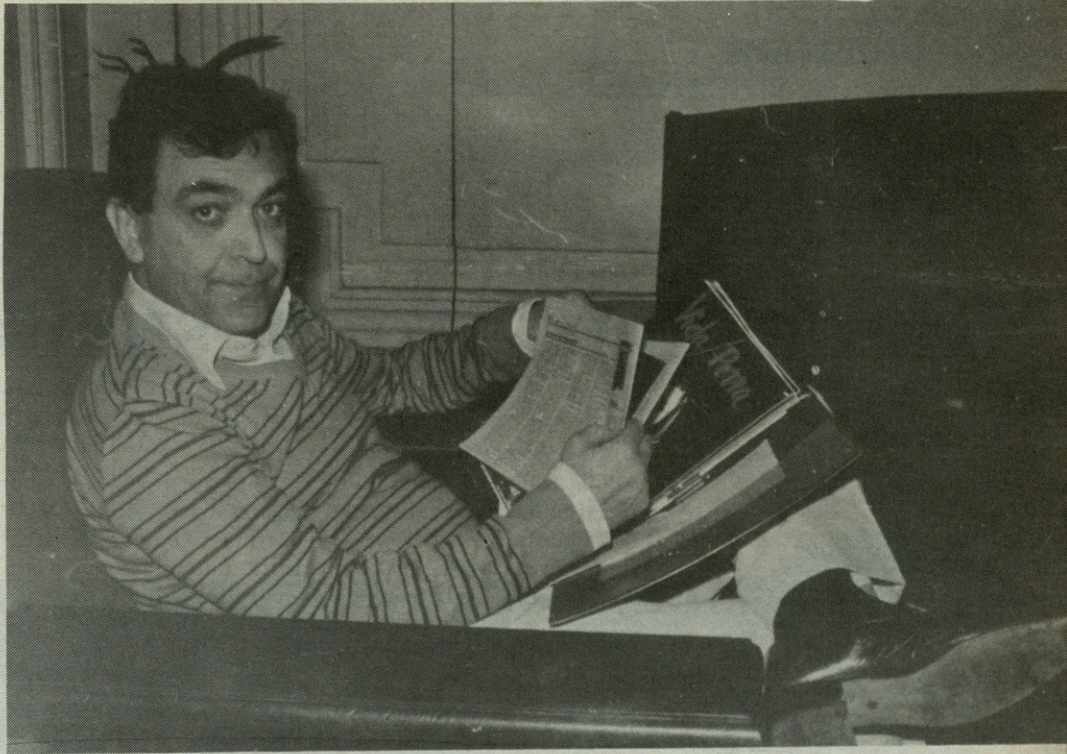
Oteiza geniala dela iruditzen zait, eta huts absolutuari buruzko pelikula hau berari eskeini nion, berak arlo honetan asko lan egin bait du.

A.- Bere «Quosque Tandem»-en, Oteizak idatzi zuenak, zugar eragin haundia eduki al du?

J. A.- Neretzat «Quosque Tandem» liburu garrrantzitsuenetako bat da, XX. mendean idatzi den libururik inportanteenetako bat. Horrelako liburu bat irakurri eta admiratu duzunean, ondo edo gaizki, eta agian konturatu gabe baino seguru eragin bat eduki duela.

A.- Zein lotura eduki lezake zineak, New York-eko Underground zinearekin?

J. A.- Ez bakarrik New York-eko Underground zineakin, baita Alemanian, Ingalaterran, Polonian,... egiten diren esperimentuekin. Zine hau ikusteak eta aldeatzeak, forma abstraktoetan ere karakterren edo pertsonalitatearen

arrastoa dagoela erakutsi dit.

A.- Pertsonal mailara joaz, bakardadearen arazoa ikutu nahiko nuke. Alde batetik zine komertziala egiten duzu, bainan honen bidez ez duzu ezer komunikatu nahi, edo ez da adierazi nahi duzuna, eta beste aldetik antzizine hori, labur horiek, hau da benetan adierazi nahi duzuna, bainan ez da jendearen mailara iristen. Nola sentitzen duzu zure burua sortzaile kaso honetan?

J. A.- Kondizio horretan bat, benetan egoera txarrean aurkitzen da, bainan gure nahiarekin kontsekuente bagara, ez da erdi bitarteko jarrera bat hartu behar, hau da bere desgrazia txikitaz kezkatzen den heroe baten jarrera. Desgrazia haundiagoak badaude.

A.- Donostiara ekarri zaitun pelikulara bueltatuz, nola planteatu zenuen pelikula hau, «Vida Perra» hain zuzen?

J. A.- Antzizine bezala, dagoeneko 30 bat pelikula egin ditut, denak labur

estilokoak, bainan lan hauen artean eta lan luzeen artean erdi bitarteko bat aurkitu nahi nuen, erdiko mailakoa, hemen sortu zen «Vida perra» egiteko aukera.

A.- Ez al da nahiko arri-garria gertatzen, pertsonai bakar bat duen pelikula?

J. A.- Hori da nik nahi dudana. Ia ia berdinak diren historiak ikusten ari direnak astintzea, bainan pertsonai desberdinekin. Nik pelikula bat, pertsonai bat bakarrarekin egin bait dut, pertsona horrekin topo egiteko planteamentu berri baten bila nago. Era berean ez da monologo teatral baten estilokoa, antzerkian espazio bat eta denbora bat dago, eta hemen berriz ez. Neri zine mailan asmatzea gustatzen zait, arazoak planteatzea, eta kilin-kolon ibiltzea.

Filma hau fikzioaren hildotik doa. Beste aldetik, Esperanza Royek egiten duen pertsonajeak berarekin ez du zer ikusirik. Ezin daiteke beraz konparatu «Funcion de Noche»-ekin, bertan Lola Herre-raren pertsonalitatea az-

tertzen bait zen, bere bizitzako arazoak, «5 horas con Mario»-rekin harremanak, ez forman eta ez contenidoan ez dute zer ikusirik. Pelikula hau atzeragotik dator, nik egindako «Objetivo 40» estiloko laburretatik.

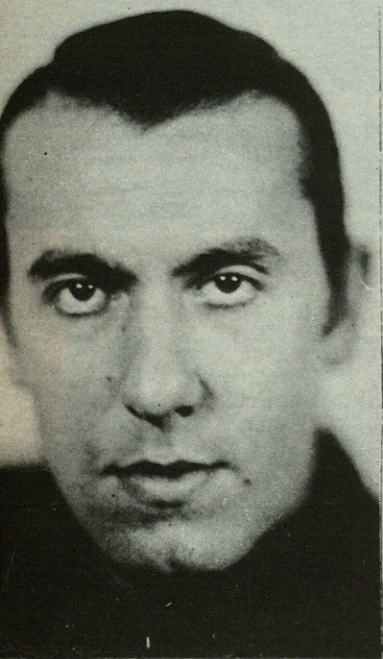
A.- Pelikula honek Veneziako Festibalean sari bat jaso zuen.

J. A.- Bai. Lehiaketatik kanpo zihoan, «Oficina Veneciana» izena zeraman sail batetan, bertan Zavattini, M. Duras, L. Malle... eta abarren pelikulekin. Lehiaketatik kanpo dagoen sari bat da, bere interpretazioa delata, Esperanza Roy-ri, «Salvar Venecia» izena duen erakunde batek emana.

Egia esan, interpretaziozko pelikula bat da. Nik montajeko teknika, artista baten aurpegiarekin eta gorputzarekin aldatu nahi izan dut. Bitartemekanikoak eliminatu nahi izan ditut, eta pertsonaiaren humanitateari buruz aritu.

X. Portugal

Rene char, argi hastearen poeta

Poetetan bi sail nagusi ikusten ditut: izarrak eta izarren itzalak; ortzadar puska batzu sortzen dituztenak eta besteak, alegia edo tranpa egiten dutenak.

René Char, frantses poeta lenbiziko sail horretan ezar nezake, duda izpirik gabe, hain betea den —koropiloa bezain betea frangotan— argira ekartzen duen poema.

Bai badakit, betiko istorioa, poesia nekez irakurtzen dela eta abar... egia da ez duzuela aise edo errex irakurriko René Char-ek egindako poesia, baina zinez erraiten dizuet frantsesa (ez dakit batere gatzelerat itzulia denetz) de xente irakurtzen eta ulertzen balin baduzue, balio du entseatzea.

Poeten lana nekez irakurtzen da zeren oso betea eta landua baita. Poetak denbora asko behar du poemaren sortzeko, orduan nondik nahi duzu irakurleak bi minutaz zila dezan denboraren luzean egindako lana; poema egunkaria bezain irakurterrexa eskatzen dugu, dena prest egin hartzen baitugu gure eguneroko lasterketan. Poemak badauka oraino lehenagoko testo sagaratuek zeukaten ulertezin edo bederen ulertgaitz hura, ontsalaz barne aldeko biziaren fruitu ontu bat bezala heldu baita argira. Horretan dugu diferentzia nagusia poema eta aspiradoraren fitxa teknikoaren artean.

Bon, itzul gaitezen gaurko aferara... René Char surrealisten denborakoa dugu; zer nahi manifestaldi, literario edo beste, muntatzen ari izana da André Breton, Paul Eluard eta mugimenduaren beste partaideekin, bi gerla na-

gusien arteko epoka bitxi horretan. Baina ez zen Eliza baten gizona René Char, eta laister dogmatismotik libratuko da, bere bide propioa egin nahiz, René Daumal, Henri Michaux edo Alejo Carpentier libratu ziren bezala.

Presezki, Bigarren gerla handiak emanen dio baka-rik segitzeko behar zuen bultzada. Alemanak Frantzia hartu eta, zenbait mendira joan ziren, beste batzu Afrikara edo Londresera. René Char gudari talde batean sartuko da, «Provence» deitu eskualdean, «Capitaine Alexandre» izengoitiarekin.

Gerla izanen da poeta-arentzat bere bizi guziko esperientzia inportanteena, eta zentzu batean aberatzena... Bat batean egintza eta heriotza ezagutuko ditu. Hobe erraiteko behar bada, fatalitatearekin buruz buru egingen du. Ezin bertzearen esperientziatik, filosofoek lege zenbait aterako dituzte; Camus, frantses filosofoak eman dezagun, «Absurde» deitu teoria eraikiko du gerra ostean.

Baina René Char, poeta izaki eta lehenagoko grekoen tradizioan erroak eginik, beste maila batetara igoko da. Haren ustez, gizona kreatura kosmikoa da, eta unibertsoaren erritmoak hurbiletik segituz egin behar ditu bere aintzi-namenduak.

Hain zuzen lege horiei buruz dugun mespretxutik heldu da gaurko tragedia: mundua, espantu, diru-jokolari ta jakintza-jokolari batzuen eskuetan dago erdi urkatua, eta gizon-emazte mota berri bat berehala altxatu behar da

literatura

suntsitzearen kontra joateko, bestenaz gizonaren baitatik sortuko da gizonaren bururatze artifiziala eta ondotik gure munduarena. Noski, egin dudan

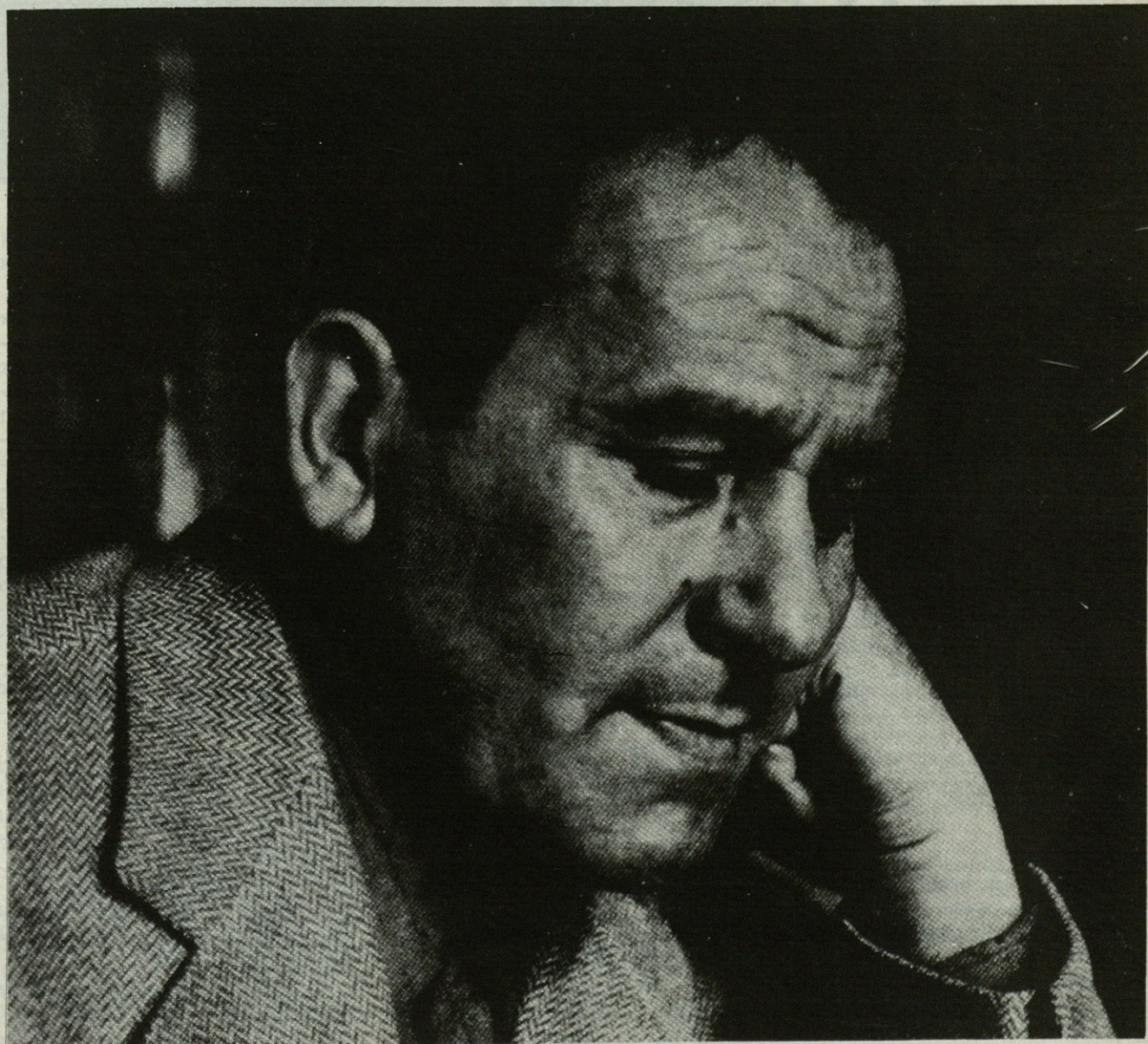
laburpen txarrak ez dezake inondik ere, René Charren poesiaren gustua das-tatzera eman. Gerra pasa geroztik, hamar bat liburu argitaratu ditu, denak kalitate handikoak.

Haikü deitu poesia mota ezagutzen duzue? Bai, beraz jakizazue René Char-

ren poemak baduela Haiku-aren indar hori, baita ere askotan Haiku-aren barnean aurkitzen den Na-

turaren presentzia hunkigarria. Egia erran, ez dut biziki maite René Charren poeman batzutan aurkitzen den moralistaren doinua; nahiago dut natura eta unibertsoaren begia bilakatzen delarik.

Jon CAZENAVE

Alfontso Martinez eta lehen estadistika-liburua euskaraz

EUSKARA JALGI HADI ESTADISTIKARA

Euskara fakultateetan eta karreretan piskanaka ari zela sartzen jakin bagenekien. Eta bertan nozitutako textuan faltaz ere berririk jasoa geneukan. Hutsune hori nolabait bete-tzearren aurki kaleratuko da Alfontso Martínez irakasleak estadistika deskribatzaileaz egindako liburua, «Elhuyar» en argitaratuta.

Horrelako gutxi egoten direlako, eta zalantzarik gabe euskararen normalkuntzan aurrerapausu bat suposatzen duelako, harengana jo dugu eta ondoko solasalditxo edukitu dugu.

ARGIA.— «Estadistika deskribatzailea» izeneko liburu hori, zer da, ikasleentzako manual bat?

ALFONTSO MARTINEZ.— Ez, berez estadistikari buruzko liburu bat da, atera den lehena, gainera, eta alde horretatik nobedadea da. Bestalde batez ere psikologoei eta pedagogoei zuzendutakoa da, haien ikerketak egiteko oso beharrezkoa da eta. Gauzak neurtzeko duten tresna bakarra delako.

A.— Baina zu berez estadistikako irakaslea zara, ezta?

A.M.— Bai, psikologia eta pedagogia karreretan lehenengo bi kurtsoetan ematen da estadistika, lehenengoan deskribatzailea eta bigarrenan diferentziala. Nik bi kurtso horietan ematen ditut klaseak eta gai

hori normalean eta orain arte erdaraz eman izan da. Duela pare bat urte jendea hasi zen eskatzen ea euskaraz ere ematerik bazegoen, eta eskaera horri erantzunez edo, mintegi bat montatu genuen. Iadanik joan den urtean berrogeitamar inguru ikasle izan ziren klase horretan, eta aurtan jende gehiago oraindik. Horiak goizean joaten direnak, arratsaldean beste hogeiren bat edo.

IKASLEEN LARRITASUNAK ETA BEHARRAK

A.— Euskal ikasleen kopurua gora doala esan al daiteke?

A.M.— Bai, azken bi urteetan bai behintzat. Ikastoletatik datorren jendea izango da nonbait, baina egia da gorakada hori nabarmena dela.

A.— Lehen aipatu duzu nolabait klase horietatik sortu zela liburuaren beharra...

A.M.— Bai, hainbeste ikaslerekin klase ematea gauza serioa da, eta behala konturatu nintzen jendeak problemak zituela, gauzak adieraztean etabar jendea oso larri ibiltzen zela. Lehenik, ulertzea, zeren kontutan hartu behar da lexiko gúztia hasera batetan berri berria dela ikasleentzat. Gero, apunteak hartzea eta hori uste baino problema larriagoa gertatu zen. Jarraitzen zuten baina nahiko problemekin. Orduan ikusi nuen apunteak euskaraz ateratzeko beharra, atera nituen eta apunteetan oinarriturik liburua atera nuen.

A.— Ikastoletatik etorritakoez ere ba al zuten problemarik apunteak hartzeko eta?

A.M.— Beno, nik uste dut hori mito bat dela, ongi idazten dutela pentsatzea alegia. Hitzegin eta ulertu bai, ongi konpontzen dira, baina idazteko garaian desastre bat dira. Eta hori idazten dutenak. Alde horretatik nahiko desanimantea zen eta apur bat horrek bultzatuta deliberatu nintzen liburua egitera.

A.— Zuri ere mesederik egingo zizun ziur aski, ez al da hala?

A.M.— Jakina, niri ere primeran etorri zait. Alde batetatik euskara

piska bat gehiago menperatzeko, eta lotsa neurri handi batetan gainditze-ko, etabar. Izan ere, ni euskaldunberri naiz eta konplejo pilo bat baztertu beharrean aurkitu naiz maiz. Alde horretatik ere lagungarria izan da liburu hori. Gutxi gorabehera hori izan da liburua jaio den ingurugiroa, alde batetatik ikasleena dago eta gero ere nire maila pertsonala.

ERRAZAGOA EUSKARAZ ERDARAZ BAINO

A.— Zaila egiten al zaie ikasleei denbora bat pasata lexikora egokitzen eta?

A.M.— Ez, eta uste dut hori ere aipagarria dela. Denboraldi bat pasata, lortzen dute maila eta egia esan ez zaie gehiegi kostatzen.

A.— Euskaraz emateagatik jakintza maila txikiagoa ematen al da?

A.M.— Beste irakasleekin ezin dezaket jakin, baina nire kasuan erderaz ere ematen ditut klaseak, eta orduan haien erreferentzia eginez nik esan dezaket erdaraz ematen den maila euskaraz ere ematen dela. Jende bat oraindik dabil roilo horrekin, hau da, euskara interesgarria dela baina gauzak askoz errazago ematen direla erdaraz, eta hori kontu hutsa da. Garbi dago parean doazela, edo behintzat joan daitezkeela. Azkenean niri gertatu zait errazago ematen dudala euskaraz erdaraz baino.

A.— Ez al da harropuzkeria handi samarra hori?

A.M.— Ez, ez, benetan esaten di-
zuet, igoal nire kasu konkretua izan-
go da, baina azkenerako errazago
egiten zait estadistika euskaraz expli-
katzea. Nik uste dut euskarak badue-
la tresna gehiagorik eskemen bidez
ematen diren gauzak adierazteko, nik
ez dakit euskarak atzizki kontutan
daukan aberastasunagatik edo zerga-
tik, baina niri hala iruditzen zait, na-
hiago dut euskaraz ematea.

«UZEI» ETA «ELHUYAR» EN LA- GUNTZA HANDIA

A.— Hain aldekoa bada zure ustez euskararen ahalmena alde horretatik, non leudeke euskararen problemak maila horretako irakaskuntzan?

A.M.— Nire ustez problema nugu-
sia textuetan dago, hau da, ez dagoe-
la texturik euskaraz, dauden textu
guztiak erdaraz daude eta haietara jo
behar duzu beti erreferentzia bezala.
Hor aipatu beharra dago euskaraz
ere egin dela inolako lanik, eta lan
hori «Elhuyar» eta «Uzei»ren ingu-
ruan bildu dela. Edonork esan deza-
ke lan kritikagarria dela, baina gero
praktikan ikusten duzu hura dela es-
kuratzerik dagoen bakarra, laguntza-
rik eskaintzen digun bakarra. Hize-
gien kasuan, esate baterako, hobeak
atera daitezke baina besterik atera-
tzen ez diren bitartean beste horiek
behar beharrezkoak ditugu klasean.

A.— Horrelako hiztegieta propo-
satzen den lexikoa praktikara erama-
terakoan, problemarik sortzen al da?

A.M.— Jakina, eta interesgarria
da zenbait kasutan gertatzen diren
problema konstatatzea. Esate bate-
ra, kontestutik kanpo garbi ikusten
diren hitzak gero kontestu baten bar-
nean ipintzerakoan ez dira hain garbi
ikusten, eta alde horretatik ere textu-
gintza batek osa dezake lexikografiak
urratutako bidea.

ZAILTASUN HANDIAGO FILO- SOFIARAKO ESTADISTAKARA- KO BAINO

A.— Badirudi nolabait desmitifikatu
behar dela zientzi mundurako euska-
rak omen zeukan zailtasun hori...

Nire eritzirako, zientzietan oroko-
rrean ez du problema handirik plan-
teatzen terminoan euskaratzeak eta
euskarazko erabilerak. Problema
puntual batzu sortzen dira, baina
maila apalean geratzen dira. Azken
finean, euskarak askoz problema ge-
hiago sortzen ditu beste arloetan, le-
tren munduan esate batera. Izan ere,
filosofian, kasu bat aipatzekotan, as-
koz problema gehiago sortzen dira
terminologi kontutan zientzietan sor-
tzen direnak baino. Gure fakulta-
tean, adibidez, teknikazko asignatura
guztiak euskaraz ematen dira, eta gi-
za-zientziak, berriz, ez. Leioan ere
karrera osoak ematen dira euskaraz
baina denak zientifikoak edo tekni-
koak dira. Askoz arazo gehiago sor-
tzen dira giza-zientzietako arloan.
Kontutan izan behar da gai tekni-
koen mamia batez ere grafikoa dela,
ez du hitz asko behar kontzeptu bat
adierazteko, eta filosofia adibidez as-
koz diskurtsiboagoa da eta lexikoak
arazo sakonagoak planteiatzen ditu.

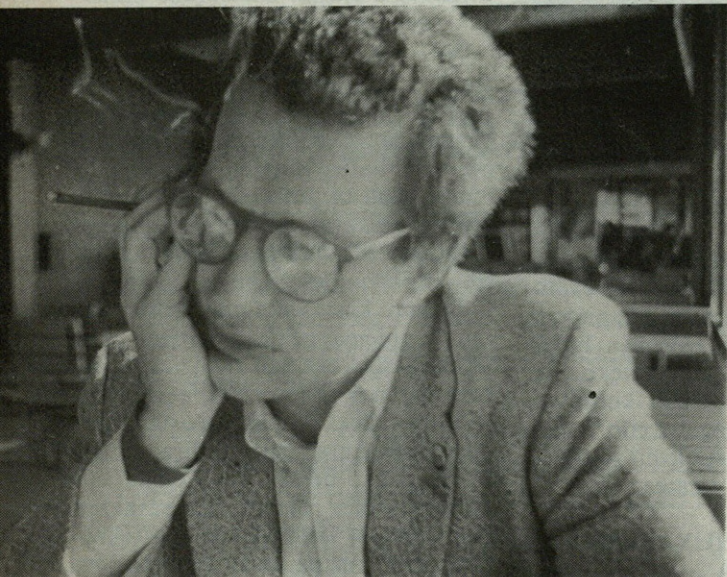
A.— Fakultateen mailan askoz ge-
hiago erabiltzen da euskaraz zientzi eta
teknika gaietan besteetan baino. Uste
al duzu liburu mailan horrek baduela
bere erreflexua?

A.M.— Ez, eta hori da gehien ha-
rritzen nauena, zergatik ez den liburu
gehiago ateratzen gai zientifiko eta
teknikoetaz zeren proportziotan gar-
bi dago askoz gehiagok atera behar
zutela, eta ez da horrela gertatzen.
Hain zuzen, guri dagokigu hutsune
hori ahal den neurrian betetzea.

Jexu IJURKO

WIM WENDERS DENBORAN

ZE HAR

El estado de las cosas» eta «El hombre de Chinatown» (Hammett) filmeei buruz idazteak Win Wendersen zinemaren bi poloak aztertzea suposatzen du nahi ta ez.

«Alicia en las ciudades»-en egilearen zinema, bi eraginen artean kokatu behar dugu beti: Ipar Amerikako zinema klasikoarena (J. Ford, F. Lang eta N. Ray-ena gehienbat) alde batetik eta Alemaniako literatura berriarena bestetik (bere laguna den Peter Handkeren eragina handia da, esate baterako, beste batzuetan aipatu dunez).

«El hombre de Chinatown» (HAMMETT)

Lehenengo eraginaren erakuste bezala «Hammett» dugu.

S.D. Hammett-en bizitza interesgarria izan arren (detektibe, nobelari edo Lillian Hellman-en lagun bezala, Mc Carthy senadoreak eramaten zuen Antiamerikar Ekintzen Batzordeagatik pertsegitua izan zela ahaztu gabe) ez da hori dena Wendersen filmean oinarria eta mamia izan.

«El amigo americano»-ren egileak bere ohizko estiloa alde batetara utzi du, thriller on bat egiteko eta izan dituen bitartekoetaz baliatuz (Frederick Forrest-en lana, Hammett pertsonaia bezala, Dean Tavoularis-ena dekoratuetan, Joe Biroc-ena argazkilaritzan eta John Barry-ren musika), txinatar auzoko kaleitxi eta gelatxo ilunetara eramaten gaitu.

Filmean, Sam Spade-ren sortailea bere fikzio batetan sartzen da, elaberri eta filmean mugak hautsiaz. Alde horretatik, gaiak Hammett-en kontaketen estiloa jarraitzen du, baina narrazio horien mundu plastikoa lortu arren, ez du Hammett-en erritmoa berreganatzen, eta hori garbi nabaritzen da, indarkeriaren harreraren, agian errodaia oso zaila izan zelako (lau urte t'erdia), Coppola-ren produzitzaile etxeko arazoak zirela eta.

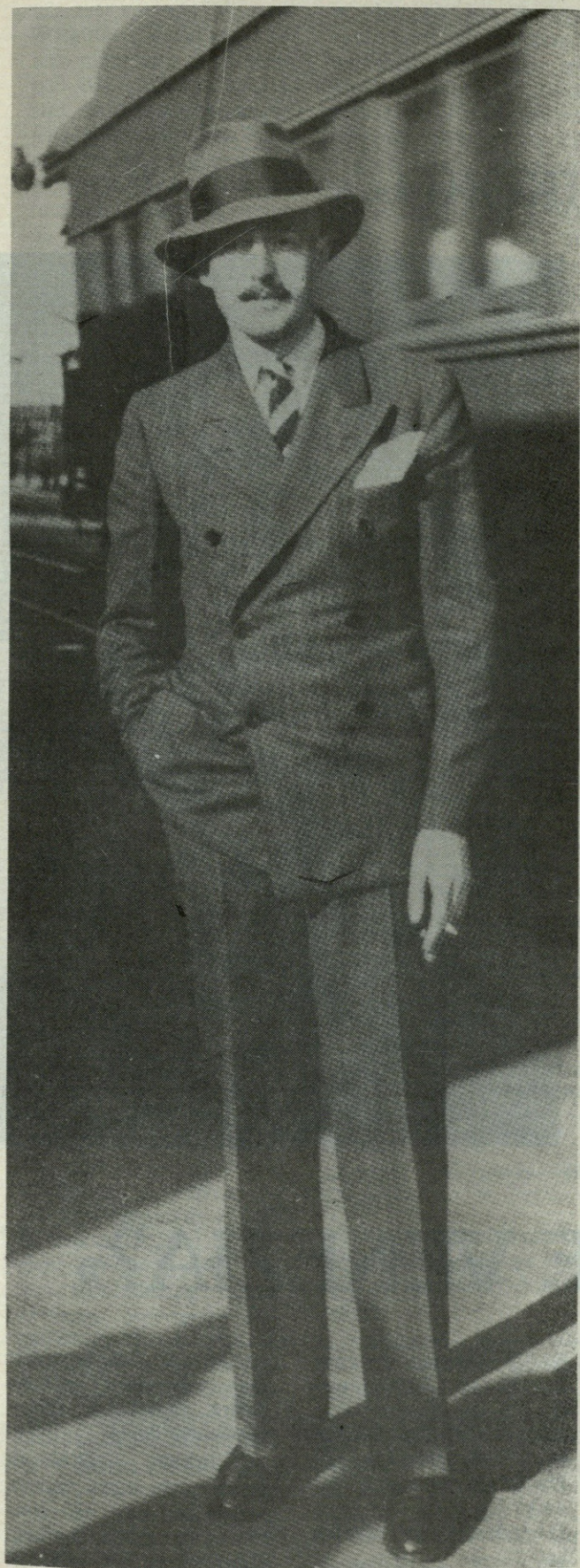
Hammett, bere experientziari esker, Pinkerton detektibeen agentzian 8 urte igaro bait zituen, gizartearen usteldura abstraktoki eta polizia eta aberatsena konkretuki desestaltzen saiatu zen bere liburuetan eta filmeetan ere, ez bait dugu ahaztu behar «El halcón maltés»-en egilea «zinema beltza» sortarazi zutenen artean dugula. Hasera batetan, R. Mamoulianen «City streets» (1931) eta Michael

Curtiz-en «Private detective» (1933) filmean gaien egilea izan zen eta «El hombre delgado»-ren kasoan (1934) gidoiarena ere.

Honetan ere ez da San Franciscoko aberatsen bizitza pribatuaren desbideketen kritika falta, argazki batzuen inguruan gertatzen den azpijoko baten bidez.

Coppola & Wendersen filme honek Zoetrope estudioen egoera larria salbatzen lagun dezan espero dugu. Besteoi gelditzen zaigun galdera bakarria hau da: Zer bide hartuko du orain Wendersek bi filme hain ezberdinak egin ondoren? Itzuliko al da berekiko zinemara? Ba dirudi baietz, azken egunetan Peter Handke-ren idazlan batetan oinarrituz. Lan egiten ari bait zen. Ildo honetatik jarraituz, eta «La letra escarlata» (1973) alde batetara utziaz, aroko filme bat izanik, ez bait da eskema hauetara akoplatzen, bere pertsonaiak kanpoarekiko erlazioatzeko eta besteak maitatzeko zailtasun berezi bat duten gizonak ditugu, agian beren lehen betebeharrak soluzionatuak dituztelako.

Bestalde, sustrairik gabeko pertsonaia hauen ondoan beti topatzen gara komunikazio bat lortzeko eginak izan diren tresnekin (irratia, kasetta, telebista, berebila, e.a.), baina, hala

ere, pertsonaien bakarda-dea azpimarratzeko beste-rik ez dute balio.

Argazkiak ateratzeko duten obsesioak ere ez die ezer erakartzen, argazkiek, segidan jarri arren, ez bait dute errealtatea osatzen, isladatzen baizik.

Orduan, beren ardureta- tik, beren iraganatik, be- raiekin bizi diren pertso- nengandik ihes egitea izan- en da berez, beren irteera bakarra. Baina hiri hotz eta inbertsonaletan zehar egingo duten ihesketa hau «mugimendu faltsu» bat izanen da, bide hori ez bait da inora iristen, heriotzara ez bada («El estado de las cosas»).

Hau da hain zuzen bere zinemaren beste gai-ardatz bai: Pertsonaien heriotza, zinemaren heriotza («En el curso del tiempo»), zinegile nagusien heriotza (au- rreko filmea F. Lang-i es- keini zion, «Alizia en las ciudades»-en gainetik J. Ford-en oroipena altxa- tzen da, filme hau egiten ari zen bitartean hil bait zen «Las uvas de la ira»- ren egilea, Nicholas Ray- en heriotza errealarari bu- ruzko «Relámpago sobre el agua» filmeaz bukatuz), «El amigo americano» eta «Hammett» filmeetan da- karren zinema lengoaia konkreto baten aierupena ahaztu gabe.

Bestalde, bere filme hauetan irudiak historiak baino garrantzi gehiago izaten du. «El estado de las cosas» filmean, esate bate- rako, gidoiaren bidez zori- txarrez, askotan mintza- tzen zaigu Wenders histo- riarik gabeko filmeak egi- teko ahalmenaz. «Aspaldi- tik nire lana historiak iru- dien bidez kontatzea izan arren, ez zait inoiz lanbide bat iruditu; agian, irudiak historiak baino gehiago axola zaizkidalako» zioen orain dela gutxi laburme- traia batetan.

Horregatik bere filme horien gaiak bost lerrotan labur ditzakegu beti. In- portanteena eszena bakoit- za bihurtzen da, eszena horretan gertatzen den bi- zitzeta eta heriotzaren arte- ko errealtate puska.

Alde horretatik, «El es- tado de las cosas» Wender- sen zinemaren ardatzaren luzapentzat har dezakegu. Filmeak superbizipenaren gaia aztertzen du maila bi- koitz batetan: Alde bate- tik, bai alorrean, talde bat «Bizirik geldituak» filmea egiten ari da. Dirua buka- tu zaie eta Portugalen gel- ditu behar dute, zuzenda- riak Los Angeles-etik fil- mea jarraitzeko behar du- ten dirua ekarri arte. Atse- denaldi hau pertsonaia ba- koitzaren nortasuna, arazo eta kezak ezagutzeko ai- tzakia bezala agertuko zai- gu, nahiz eta luzeegia ger- tatu beste filmeetan bezala «En el curso del tiempo»- ren egileak ez duelako gu pertsonaia hauen prolema- tikan interesaraztea lor- tzen.

Bigarren maila batetan zinegile batzuen estiloaren superbizipena dugu: Sa- muel Fuller-en presentzia, produzitzailearen John Garfield-en aroari buruz- ko amets eta oroipenak, F. Lang-en izarra, «Los centauros del desierto» fil- meaz J. Ford-i eskeintzen dion omenaldia, e.a. Hauek dira Wendersentzat benetan bizirik iraun dute- nak, gure artean ez egon arren.

Azkenean protagonista- ren heriotzak, hilketa erro- datzean, kamararen ga- rrantzia azpimarratuko du, lehen esaten genuen bi- zitzeta eta heriotzaren arte- ko errealtate puska hori grabatuta geldituko bait da. Kamara, zinema arma bat, froga bat izan daiteke.

Pertsonaia, zinegilea hil da. Zinema ez.

Xabier PORTUGAL

Taller de Teatro «TITIRIKOKO»

Mikelantza
Eneolasagasti

Aurreko astean talde ezprofesionalakin elkarrizketatzeari ekin genion. Talde «marroi» deritzoten horietako batekin aritu ginen, Donostiako «Kriseilu» taldearekin; honoko honetan Hernanira jo dugu. Antzerki taldeak klasifikatzea ez da lan erraza, baina parekotasunak bilatzen hasiz gero «Sebastopoleko Titiriteroekin» hartu genien antza «TITIRIKOKO» koei. Kolektibo bat da, jende multzo ederra bildu da eta antzerkiaz gain badute beste interesik sozial arazoekin; hauek nolabaiteko hartuemanak dauzkate D.E.E.ekin eta gainera kolektiboa talde txikitan espezialduz doa. Talde handi hauetan, agian esperientzi guxtiagatik antzerkiaren dramatizazioa aurkitzen dugu, antzerkiaren arazo nekosoak urrutiaotik begiratzen dituzte eta beraien montaiak imajinario gordagi bat dira. TITIRIKOKOkoek badaukate jadanik montai bat: «Non zaude Venezia?» edo «Venezia do ve sei?» izenekoa. Anoetako Polikiroldegian ikusi genituen eta baita ongi pasa ere. Horretxek eragin gintuen beraiengana jo eta beraien hitzak (Patxi, Aitor eta Josunerak) ARGIAren orrialdetara ekartzera

«NON ZAUDE VENEZIA?»

ARGIA.— Talde berri baten aurrean lehenik sortzen den galdera sorrerarena da; sortu talde asko sortzen bait da, baina oso interesgarria iruditzen zaigu talde bat sortzeko dauden arrazoi eta eraginak jakitea... Zuen nola izan da?

Titirikoko.— Bueno, nik dakidana kontatuko dizuet. Badirudi Hernaniko bibliotekariaren eraginez izan zela; lehenago ere herrian antzeztalde bat egon zen aktazio gutxiren buruan pikutara joan zena. Bibliotekako arduradunak

herriak talde bat izan zezala nahi zuen, herrian mar-txa eta giroa sortzeko... Beste batzuri dei egin zien eta horrela, gutxinaka jendea bilduz joan ginen talde txiki bat osatu arte; gero-ra jende gehiago hurbildu zaigu.

ARGIA.— Horrek zer esan nahi du, Titirikoko taldea udaletxeak subentzionatzen duela?

Titirikoko.— Oraingoz gu ez gaitu inork ezertan laguntzen, hau da, duro bakar bat gabe gabiltza. Diputazioari eskatzekotan

geunden, baina euskaraz egiten ez bagenuen ez zigutela ezer emango jakinara zi ziguten... orain geure artean planteiatu dugu montaia bat euskaraz prestatzea, ea dirutxo bat harra-patzen dugun. Dirudienez udaletxeak egingo duena Hernanin ihauterietan aktuazio bat pagatzea izango da.

Montaia

ARGIA.— Zuen historia noiz hasi zen?

Titirikoko.— Orain hiru bat ilabete...

ARGIA.— Eta hiru ilabetetan elkar ezagutu eta montaia bat burutu duzue... hori liluragarria da, ez da?

Titirikoko.— Psse... bai, nahiko liluragarria benetan. Kontuan hartu behar da gutariko bik edo bakarrik egin zutela zeozer antzerkian lehenago. Montaiarena ere bibliotekariarengandik sortu zen: «1.er concurso de la creatividad y del ingenio» eratu zen eta bertan «asmakizunak» aurkeztu behar ziren, hori izan zen gure montaiaren abiapuntua. Ordurako taldetxo orekatu bat bagenuen eta zertamen horri laguntzeko egin genuen montaia: Poloniatik Matusenko irakaslea ekarri genuen. Inprobisaketen bidez lan egin dugu...

ARGIA.— Zuzendari-tzarik izan duzue?

Titirikoko.— Bueno, Patxi Barko ibili da lan honetan; taldeko bat, Arthuro, «Orain»en ibilitakoa da eta bera ezagutzen zuenez kontaktuan jarri ginen. Bere zeregina piska bat lana norabidetzea izan da. Haseran, esperientzi ezagatik barreiatuak zebiltzan ideiak bideratu zituen, hau da, gauza konkretutan lan egiten jarri ginduen. Montaia honen inguruan beste bat montatu genuen; egun batzu lehenago prentsan nota bat ateratu genuen, eta bertan adierazten zen Poloniatik «Solidaridad» sin-

dikatuko irakasle bat zeto-rrela bere lanak aurkeztetara, hitzaldi bat emango zuela, etabar. Sinestuta hurbildutako jendea ere izan zen... Guzti honen ondorioz eta aitzaki hori bukatzean, eskutan lan bat genuela ohartu ginen; ondoren aldatzen joan da montaia, eta orain barietate eta zirkoaren arteko espektakulu batetan bilakatu da, guztia «gag» askorekin eta martxa handiz. Eta horretan ari gara orain ere, ea zer gertatzen den...

ARGIA.— Hori da, orain baduzue lan bat eskuartearen, ze asmo dituzue ondoren? Hernanin bakarrik lan egingo duen taldea izango zarete? edo, galdera zabalduz nola ikusten duzue antzerkiaren mogidatxo?

Titirikoko.— Beno, taldearen azken helburua Brooklyn da. Holywooden ondoren noski... Gauza da une honetan taldea handitu egin dela, denetik dago esperientzi gabeko talde bat denez; jende batek ongi funtzionatzen du eta beste batek gutxiago, baina dena hamazazpi bat bildu gara. Gure talde «taller» deritzoten horietako bat da, eta orain planteiatu dugu azpitalde batzu egitea: espektakulu handian lan egiten dutenak, eta horretaz gain, «clown»en konpainia txiki bat eratze-kotan gaude. Badago beste proposamen bat D.E.E.-tik...

Drogak Eragindakoen Elkarte

ARGIA.— Hori litzateke beste galdera bat, ze hartueman dituzue D.E.E.-arekin?

Titirikoko.— Hasera batean hartuemanak pertsonal mailakoak dira, pikoaren mogidan sartuta dagoen jendearen arazoa hurbiletik bizitzen delako eta hortik sortzen dira lehen kontaktuak. D.E.E.ak prebentzio plangintzetan errekupe-

tzetako montaia teatralen bat egitea proposatu zuen, baserrietan eta baita eskoletan emateko.

ARGIA.— Nola gauzatzen da hori zuengan?

Titirikoko.— Ba hau izango litzateke, lan orokorraz gain, lehen aipaturako espezializaketa bat; talde bat horretan arituko da, beste bat eskoletan haurrekin lanean arituko den bezala...

ARGIA.— Guzti honek denbora frango eskatzen du, nola konpontzen zarete?

Titirikoko.— Zenbaitek denbora sobera dugu... Beno, kontuan hartuz lehen lana ilabetearen burutu genuela eta nahiko indartsu gabiltzala. Anoetako Polikiroldegian dohain aktuatu genuen D.E.E.-aren alde eta aktuazio horrek ziurtasuna eman dio taldeari, jendearengandik harriera ona izan bait zuen. Han egin genituen erruak ikusi ditugu, baina harrez gero taldeak ziurkiago jo du aurrera...

Etorkizuna

ARGIA.— Ze begiz ikusten duzue Antzerkia une honetan? Zer da zuen bizitzan?

Titirikoko.— Beno, niretzat une honetan egiten dudana gauza bakarrenetarik da, betetzen nau, burua eragiten dit... Bestalde, antzerkiaren bizitzea oso ongi legoke. Taldearen dinamizagatik bilatzen ari gara une honetan bizitzea lortu ahal izatea da. Orain aktuazio bila gabiltza jendea liberatzeko asmoz. Une honetan hamazazpi pertsonaz osatutako kolektibo bat osatzen dugu, badugu nolabaiteko lokale bat, eta hau beste edozer daiteke, adibidez erdi epean hamazazpi horietatik sei antzerkiaren bizitzea;

hori emango den selekzioa izango da. selekzio naturala, konprometitutako jendea aurrera aterako da. Ez dugu planteiatzen talde guztia profesional bihurtzea, baizik eta taldetik profesional izango den talde bat ateratzea. Gurea kimua litzateke, bertatik ateratzen den taldeak argi eduki dezan antzerki lanean zerbait egiteko ez dela nahikoa mementuko inspirazioa, inspirazioa artistari lanetik sortzen zaio-lan buruan sartuta duen taldea.

JAZZ ABESTIEN IZENBURUAK

Denok ohartuko zineten jazz abestien izenburuek zein izen arraro eta luzeak izaten dituzten. Ohitura bitxi honek ere noizean behin sortzen zituena halako egoera komikoak. Behin batetan Chicagoko taberna bateko txoko ilun batetan lagun bat bere whiskytxoa ari zen lasai-lasai hartzen pianoak jotzen zuen doinua entzuten zuen bitartean.

Pianojoleak tximu bat zuen berarekin, sarri publikoarengana joaten zena bere graziak egitera. Halako batetan zer egingo eta gure lagunaren mahaira hurbildu eta bere kopan pixa egin zuen. Bestea guztiz iraindurik, pianojolearengana joaten da eta esaten dio:

—«Ba al dakizu zergatik zure tximuak ene kopatxoan pixa egin duen?»

—Ez, baina tarareatzen baldin ba didazu.

HERNANI-PEKIN

Orain dela hamarren bat urte Hernaniar ezagun bati izugarritzko milioi-kada pila tokatu omen zitzaion loterian. Orduan, bere bizi guztiko ilusioa egitea erabaki zuen: Pekinera bidai bat. Hartu trasteak eta Hernaniko apeaderora abiatzen da.

—Aizu, Pekinerako txartel bat nahi dut.

—Ño! Barkatuko duzu, baina hemen ez dugu horrelako txartelik, estaziora joan beharko duzu.

Badoa estaziora eta:

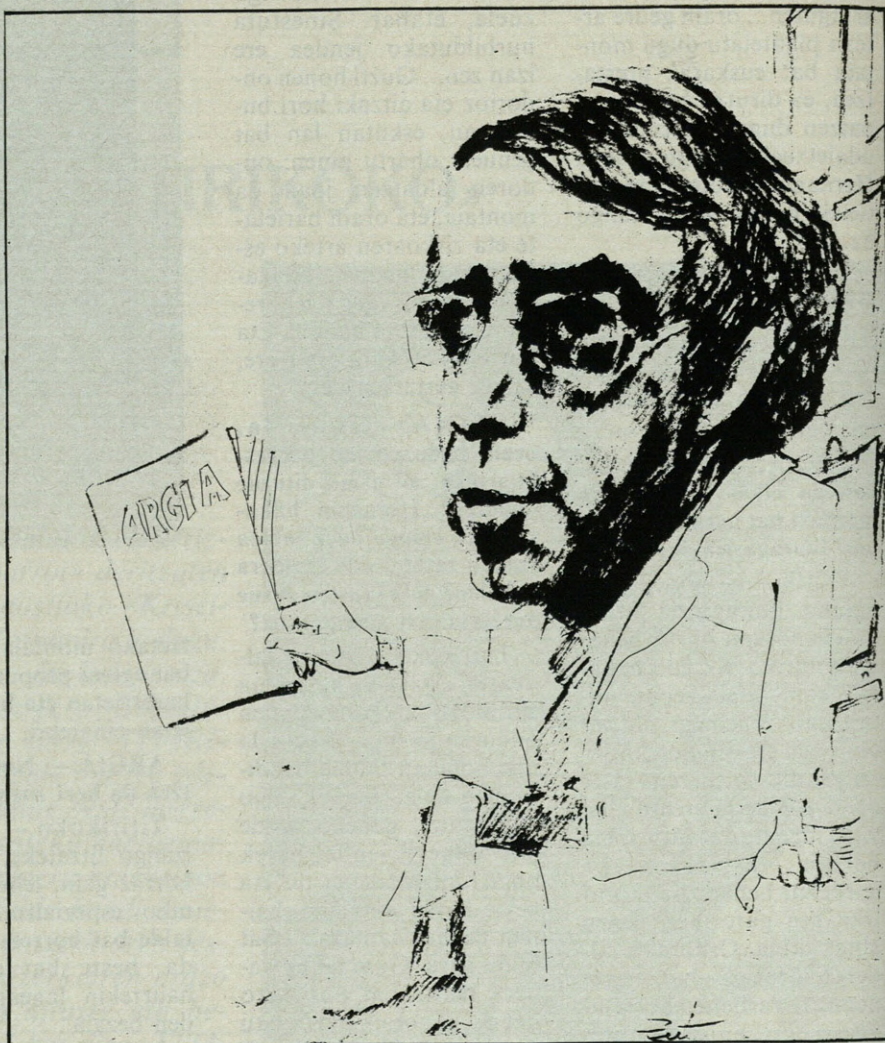
—Aizu, Pekinerako bidai bat.

—Pekinerakoak hemen ez ditugu saltzen, Donostiara joan beharko duk horrelako baten bila.

Horrela abiatzen da Donostiara bainan han ere ezertxo ere ez. Donostiatik Madrila bidaltzen dute, bainan han ere ezer ez. Madrildik Parisa, Paristik Moskura eta han azkenik ematen diote txartel ditzosoa. Iristen da Pekinera, pasatzen ditu programaturik zituen hamabost egunak eta itzultzeko garaia iristen zaio. Joaten da Pekineko estaziora eta:

—Aizu, emango al didazu Hernani-rako txartel bat?

—Apeadeloa edo estazioa?

GIZON ARGALA

Hain argala zen, hain argala zen, «Mil rayas» traje bat erosi ziotela eta 999 sobratu zitzaizkiola.

TXINGURRIA ETA ELEFANTEA ZINEMAN

Txingurri bat zineman pelikula bat ikusten ari zen. Gustora-gustora zegoela elefante bat jarri zitzaion bere aurrean:

—Hi! ez dudala ezer ikusten!

Elefanteak giraerdi eman eta txingurri bat zela ikustean lehen bezala jarraitu zuen. Txingurria gero eta hase-rrago:

—Kentzeko hortik! Ez dudala ezer ikusten!

Elefanteak maniobra berdina egiten du, baina berdin jarraitzen du. Txingu-

rria haserre-haserre eginda altxa, elefantearen aurreko aulkian eseri, eta zabal-zabal jarri ondoren giraerdi ematen du eta elefanteari begira hau esaten dio:

—Ba orain, izurrahadi!

KATARATENGATIK HILDA

Aspaldiko bi lagun kalean elkar-ten dira.

—Kaixo Miren, zer moduz zure senarra?

—Ez al zara oraindik enteratu? hil egin zitzaidan.

—Baina nolatan gertatu zitzaion?

—Kataratengatik, neska, kataratengatik.

—Operatu egin al zuten bada?

—Ez, bultzatu.

AMA

Xanti ZABALA «LEXO»

Euskadin Gipuzkoa, Gipuzkon Lazkau.
Lazkaun baserri bat, Ixurrene da hau.
Ametsaren bideak, hona ekarri nau.
Bertan ez murgiltzea, litzateke birau.
Fruituen baratzean, nola egin barau.

* * *

Baserri horretantxe, lora bat sortu zen.
Duela laurogeita bost urte hain zuzen.
Manuela harturik, mundurako izen.
Hau ez zitzaizun gerta, ez ostegun gizen.
Orain ortzian zabiltz, ihautek biltzen.

* * *

Bizitzaren kurpila, hasi eta buka.
Baserria zenuen, hori ezin uka.
Kaleko kiratseta, zu ez zinen truka.
Haize freskora beti, sentipenen lupa.
Heriotzak bizia, dizun arte urka.

* * *

Honez gero diodan, hil zatzizkit ama.
Leize zulotik bota, duzu bizi zama.
Nik emango dizkizut, ohore ta fama.
Ilunpeak argia, hiltzen ez du asma.
Erabiliko ditut, zuk utzi bi arma.

* * *

Fedea ta euskaran, nor zu bezain trinko.
Nola arkaitz mendiak, azpi eta gainko.
Espirituz ez gara, hain urrun ibilko.
Zure erakutsirik, nigan ez da hilko.
Iritzi ezberdinez, Bat gu bion Jainko.

Arantza ta larrosa, larrartean lagun?
Bat mingotza den aina, bestea da legun.
Biharkoa ikusgai, zer zen herenegun?
Goierriko hizkuntza, eder bezain bigun.
Zugan bai eman zela, euskaldun fededun.

* * *

Oroitutzen al zara, etxeko ganbaran.
Zenbat ipuin ta bertso, izaten ziran han.
Arto zuriketetan, egin artean lan.
Hantxe landu ninduzun, fede ta euskaran.
Denan beharra daukat, ordeko maldan.

* * *

Baserriko bizitza, eder bezain garbi.
Goizeko ihintzetara, eguzkia argi.
Zure bidez mundura, nola naizen ihaldi.
Hamaika zor badizut, baitare hamabi.
Seme batek nolatan, ordaindu amari.

* * *

Zure eginkizuna, osa duzu zintzo.
Kolkoa bete obraz, bazoaz haruntz oh!!!
Gorputzez mututua, espirituz mintzo.
Zure begi pareak, ezin du berriz so.
Elkar beharko dugu, arimen begiz jo.

* * *

Hegaka joan zara, haizearen baitan.
Eguzkian atzera eta koka bertan.
Atsedean har ezazu, ez ibil ezertan.
Eternitatearen, zelai zabal hortan.
Maitasun denak lotu, artean bi sortan.

TARZAN-EN ETIKA (edota irrati lokutoreak eta musika)

Oihan honetan bizi garen tximuen ohiturak arras aldatu dira Tarzanek, lianetan jauzika ahh, ah ah aaah! oihukatzen zuen garai haietatik, tresneri modernoak erabiliz ooo, iioo, arrantzaz besterik ez egitera pasa zen egun oroit ezin hartatik.

Hain ezti bilakatu zitzaigun Tarzanen hizkuntza! Hain gozo hark erakutsitako doinu berri eta alaiak! Hain liluragarri Tarzanen Zorroagako lagunak etikaz eskainitako hizketaldiak! Zaila zen, benetan, zaila zen Tarzanen eskutik ez ibiltzea Txitarren modura.

Nik ere admiratzen nuen Rafa Briz (Donostiako Herri Irratiko lokutorea, «Populandia», eta «el Jazz y otras musicas», irratsaioen egile beste zenbaiten artean).

Laudagarria iruditzen zitzaidan ze, Tarzanen hizkuntzaz irratitan aritzen diren beste lokutoreak ez bezalakoa zela uste bait nuen. Ehiztari kaxkarak baino ez ziren, nere iritzirako, beste lokutore gehienak. Ez zuten musikaren basoa Tarzanek adina ezagutzen, ez zeukaten Rafaren boz enpalagarri hori, komertzialkerian eroriak zeuden aspaldi, esploradoreek elefanteen kanposantotik betortzak lapurtzen zuteneko etika berbera zuten niretzat.

Bainan Rafa ez zen horrelakoa. Rafa ez zegoen F.M.koak bezala disketxeen menpe. Ez zegoen modernokeriaren menpe. Nahi zezan guztia jarrezakeen bere irratsaioetan. Kritikatzen zituen hau eta beste. Bazuen etika bat. Iragan asteartean (Urtar.24) esatebaterako zera zioen gaur toki guztitan entzuten den kanta bati buruz «Y es que a veces hasta en las canciones comerciales se puede encontrar calidad».

Laurak jo zituztenean dastatu nuen ordea ustearen erdi ustela. Jarri zuen diska bat eta han hasi zen, «Ayer en este mismo programa os anuncié repetidas veces una audición», musika eta, «una audición que iba a tener lugar en el salón de la Caja...», y que la ibamos a transmitir en Popular 88», musika, «al igual que Ruper, Imanol y Enrike Zelaia fueron escuchados en estas mismas ondas, sucesivamente en sus respectivas actuaciones, era nuestra intención retransmitir el concierto de Txomin Artola...»-musika, eta pentsatu nuen: kontxo!, beti bezala izan ditek failoren bat Herri Irratikoek. Baina, musika jeitsi eta, «y no fue un fallo nuestro, pues allí estuvimos nosotros con todos los medios necesarios para que tuviérais una perfecta audición», diskaren musika berriro, —zer ote zen ba!—, «cuando le pedimos permiso a Txomin Artola este se nego a retransmitir su concierto».

Eta poztu egin nintzen Txomin Artolagatik, kontsekuentea iruditu zitzaidan, bere hitza bete zuen, Urtarrilaren 16ko «ARGIA»n(96o. zenbak.) berarekin hitzegindakoa publikatu nuena bete zuen, «disco guztietan jartzen du hori, prohibida la radiodifusión, ejecución pública... sin permiso de los autores. Ba nik hori egingo nuke... nere diska en la puta vida irrati batean... bestela a los tribunales... que pasa, que no se oye en la radio?, eske ez diot baimenik eman, eta fuera... heurrek, komeni zaienean taka jartzen ditek». Euskal musika eta irratiei buruz ari ginen Ruper bestelako iritzikoa zelarik mass-medien aurrean borroka egiteko orduan.

Ez zuen ordea hau ezagutzen Rafa Brizek, Tarzanek tximuen hizkuntza ezagutzen ez duen bezalaxe (eta ez tebeo eta pelikula guztitan engainatu gaituzten gisara).

Eta jarraitu zuen, «de todas maneras no os perdisteis gran cosa, pues Txomin Artola resultó reiterativo, monótono y monótono», musika, «y es que unos cantantes vascos tienen miedo de que se oiga lo que verdaderamente hacen», eta beste inproperio pila, horrela ez direla estrella izatera ailegatu-ko etabar. (Ez dut uste Txominen arazoa estrella izatea denik, ez luke beste-la egiten duena egingo).

Eta akordatu nintzen Rafari egin nion beste elkarrizketa batetaz, (ARGIA 941), «Nik pertsonalki hiru elementu erabiltzen ditut horrelako musikariak eta saioak epaitzeko orduan jazzari buruz ari zen-. Bata da egilea ezagutzea, bere bilakaera eta estiloa. Bigarrena da musikari horrek jotzen duena aldez aurretik ezagutzea. Eta azkenik, entzundakoa entzutea eta konfrontatzea. «No coment, ze Txomin piska bat segitu duenak badaki zenbat meioratu duen bai kitarran bai bozean, hala berak darabilen sinpletasunean, nola lortzen duen sentimendu eta komunikazioan.

«Y dejando esto a un lado vamos a escuchar una canción preciosa, de Pablo Milanes, hermosa como todas las de su último disco» etabar. Eta «Yolanda»kanta ez bada Txomin Artolarenak baino monokorde, monotono eta repetitiboa ez dago munduan izen hauek merezi duen gauzik.

Eta etika etorri zitzaidan burura. Tarzanek ez du bere etika baino ezagutzen, tximuen hizkuntza ezagutzen ez duen bezalaxe.

Eta politikaren etika horren kontra tximuen matxinada baino ez da gertatzen.

Ez dut espero Tarzanek ulertzea, bainan tximu artean, zerbait esan dudala usten dut.

Iñaki URÍA

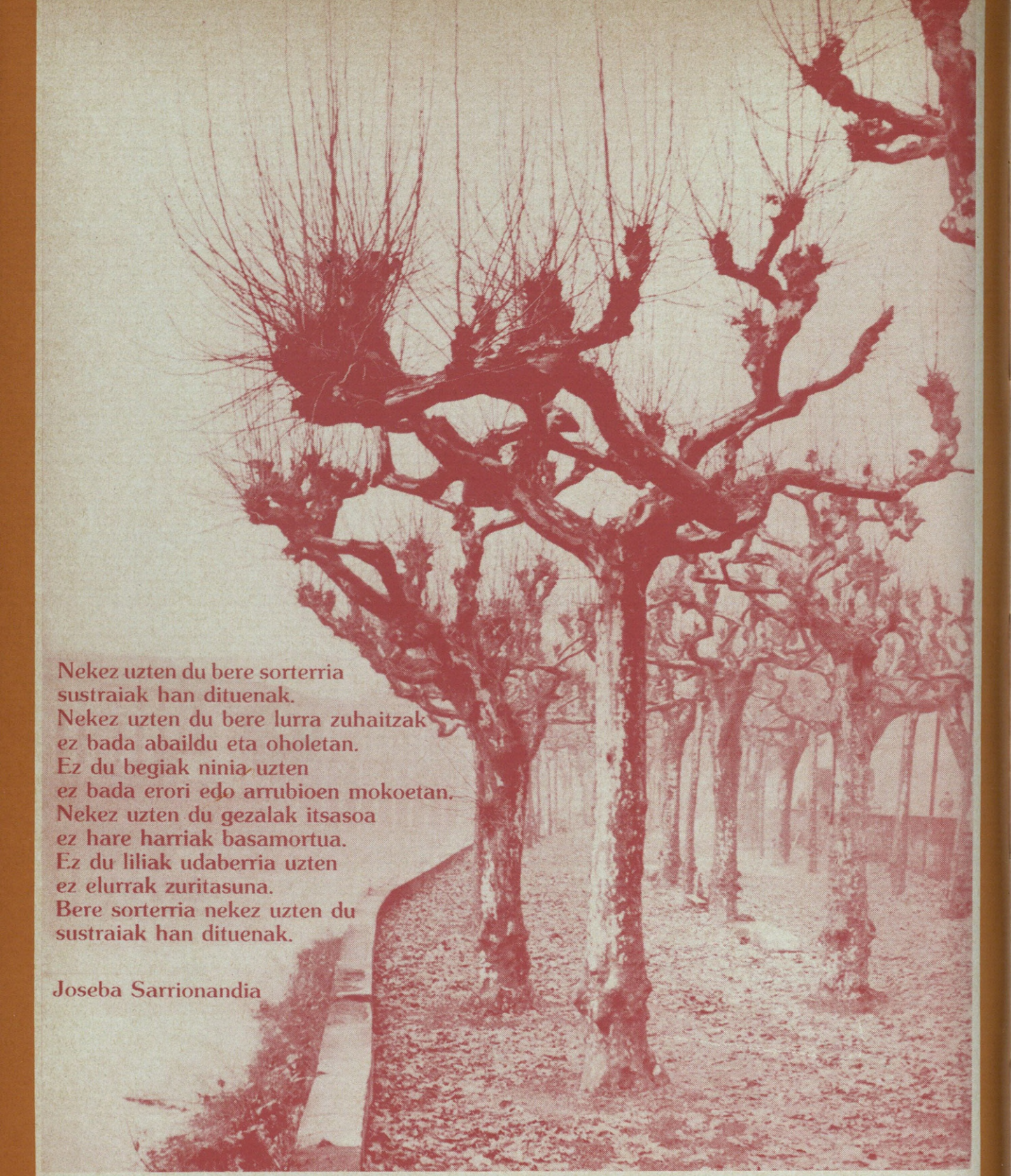
GIPUZKOAREN SERBITZURAKO

Gipuzkoar guzien serbitzurako dagoen Donosti Aurrezki Kutxa, lanabes teknikurik aurreratuenaz eta bere langileen egokitasunaz, nola profesioz ala gizatasunez, baliatzen da. Guztien aurreztearekin Gipuzkoarentzat etorkizun hobe bat eraikitzeko asmoz.

Caja de Ahorros Municipal
Donosti-Aurrezki-Kutxa

Nekez uzten du bere sorterria
sustraiak han dituenak.
Nekez uzten du bere lurra zuhaitzak
ez bada abaildu eta oholetan.
Ez du begiak ninia uzten
ez bada erori edo arrubioen mokoetan.
Nekez uzten du gezalak itsasoa
ez hare harriak basamortua.
Ez du liliak udaberria uzten
ez elurak zuritasuna.
Bere sorterria nekez uzten du
sustraiak han dituenak.

Joseba Sarrionandia

ARGIA ZABAL DEZAGUN